

til úřad a vrátil se do Anglie. Avšak ani tato událost nemohla změnit mé rozhodnutí. Šel jsem na večeri, kterou na rozloučnou se mnou uspořádal ministr zahraničí Sharett a která měla být naším posledním setkáním na této úrovni. Hovořilo se a žertovalo, aniž se kdokoli dotkl toho, co se děje v Praze. Den před mým odjezdem zazvonil u mne telefon a na druhém konci se ozval ministrův hlas: „Sice jsme se již rozloučili, přál jsem si však mluvit s vámi ještě jednou. Chci vás ujistit, že kdykoliv se vy a vaše manželka rozhodnete navštívit naši zemi, budete vítáni.“ Poděkoval jsem, řekl cosi zdvořilého a dělal, jako bych to zdůrazněné „kdykoli“ nebyl slyšel.

I obyčejní lidé nás varovali, my jsme to však nebrali vážně. Po-dél telavivských ulic stálo tehdy množství obrovských dřevěných beden, „liftů“, v nichž se dopravuje zboží přes moře a které zde sloužily obchodníkům jako prodejní boudy. I na naší ulici jsme měli jeden takový lift. Patřil hokynáři, přistěhovalci z Ruska, který – jak tvrdil – kdysi bojoval v Budjonného jízdě. Prodával kromě zeleniny a ovoce také kuřivo a sladkosti. Naše děti si často u něho kupovaly izraelskou žvýkačku „mastyk“. Asi dva dny před naším odjezdem zašla k němu za tímto účelem naše devítiletá Anička. Přinesla mi od někdejšího rudého kavaleristy vzkaz, který v jejím podání zněl takto: „Pan hokynář říká, že nemáme nikam jezdit, že tatínek je pořádný člověk a byla by ho škoda.“

Odjeli jsme – zase jednou ty Idy březnové – 15. března 1951.

4. Nejistá doba

Když jsem se vrátil z Izraele, už jsem byl akreditován u švédské vlády. Měl jsem se v Praze zdržet nejvýš dva, tři týdny, abych se seznámil se švédskou agendou. V Praze jsem vybral nábytek pro salon našeho vyslanectví ve Stockholmu, krásnou barokní soupravu. Už z Tel Avivu jsem s úředním svolením poslal několik našich kufrů rovnou do Stockholmu. Počítal jsem s tím, že za krátko odjedeme. Do Švédska s námi měla cestovat i naše pomocnice v domácnosti. Šel jsem proto požádat i o její pas na kádrové oddělení ministerstva. Tehdejší vedoucí kádrového oddělení ministerstva, Ullrych, bývalý sociálně-demokratický starosta Plzně, mi sdělil, že „to má čas, to počká.“ To byl první náznak, že do Švédska hned tak nepojedu. Krátce na to jmenovali vedoucího kádrového oddělení velvyslancem v Londýně. A jak se ukázalo z perspektivy procesu, měl za úkol v Londýně hledat veškerý možný materiál proti nám, někdejším diplomatickým úředníkům. Když jsem si chtěl stěžovat Širokému, jaké překážky mi dělají, odmítl mě přijmout.

Někdy v březnu se konala velká plenární schůze zaměstnanců ministerstva, kde byli kritizováni někteří lidé, zejména náměstek ministra Vavro Hajdů. Den na to zmizel, čili byl zatčen. Další náměstek Artur London už byl ve vazbě od ledna. Na schůzi vystupovali jeden za druhým mládenci z diplomatické školy a referovali o svých cestách na různá československá diplomatická zastupitelství, v jejichž čele stáli staří diplomaté, staří zaměstnanci ministerstva zahraničí. A vesměs referovali v tom smyslu, že jsou to hnízda buržoasie. Například jeden, který se ocitl v čínském Peking, přinesl zprávu, že Weiskopfův úřad je jako zburžoaznělý třeba rozházet a obnovit v pokrokovém duchu.

Další komplikace nastala ve chvíli, kdy účetní revizor se pozastavil nad mým vyúčtováním výdajů spojených s recepcí 9. května 1950; byl jsem dotázán, jak to, že jsem na takovou recepci použil 30 kg pomerančů. Zašel jsem k tomu hlavnímu účetnímu, který se hrozně omlouval, že to nevyšlo od něho, ale že to musí vyšetřit; řekl jsem mu, že v Izraeli se pomeranče nejedí, tam se jenom vymačkávají na šťávu. Zapsal si mé vysvětlení a ujistil mě, že je všechno v pořádku. Ale už se zřejmě hledaly i maličkosti, ze kterých bych mohl být jednoho dne obviněn. Když mě Široký poprvé po návratu přijal, požádal mě, abych mu napsal důvěrnou zprávu o svých stycích s lidmi, které jsem znal a kteří jsou zavření. V lednu totiž proběhlo rozsáhlé zatýkání. Napsal jsem, co jsem věděl, ale o žádném z nich jsem nevěděl nic inkriminujícího. Pak mě Široký celé měsíce odmítal přijmout.

Po návratu do Prahy se Marta s dětmi odstěhovala ke své mamince do Jičína a já jsem pracoval na ministerstvu. Do Jičína jsem jezdil na víkendy. V Praze jsem bydlel v hotelu Alcron. Žili tam už tři českoslovenští velvyslanci, náhle odvolaní ze svých postů. Říkali si mezi sebou tři mušketýři: velvyslanci z Washingtonu, z Londýna a z Paříže, Vladimír Outrata, Rudolf Bystrický a Adolf Hoffmeister. Původně byli do Prahy povoláni na konferenci, ale už jim bylo zabráněno se vrátit. Stalo se to v rámci velké čistky na ministerstvu zahraničí, které stále víc a víc přecházelo do „kompetence“ státní bezpečnosti. Nepřipouštěl jsem si, že má situace je podobná té jejich. A jak se můj pobyt v hotelu prodlužoval, řekl mi jeden z nich: „Pokud my jsme tři mušketýři, potom ty jsi bezpochyby určen hrát roli d'Artagnana.“ V Alcronu jsem bydlel do chvíle, než z něj udělali hotel jenom pro zahraniční hosty a nás vystěhovali. Našel jsem si pokoj v hotelu Esplanade, který je blízko Hlavního nádraží, jen přes park, v německé literatuře slavný Stadtpark. Do téhož hotelu se také nastěhovali dva prominentní hosté, v jejichž společnosti jsem strávil nejméně jeden příjemný večer, Pablo Neruda a Jorge Amado.

Koncem května přišli za mnou studenti z filozofické fakulty a požádali mě, abych se stal jejich profesorem. Vysvětlil jsem jim, že bych velmi rád působil na fakultě, ale k tomu musí dát souhlas ministr zahraničních věcí. Široký můj odchod na fakultu opět zamítl s odůvodněním, že jsem byl jmenován do Švédska. A nechal mě čekat.

Čekal jsem na svůj odjezd a abych byl zaměstnán, měl jsem udělat analýzu korejského konfliktu mezi generálem MacArturem a prezidentem Trumanem. Truman z jednoho dne na druhý zbavil MacArtura vrchního velení a MacArtur přijel do Spojených států a začal vyvíjet horečnou politickou činnost, jako kdyby chtěl prezidenta sesadit. Kolem této události jsem vypracoval veliký elaborát, který si vzala náměstkyně ministra Truda Sekaninová na konferenci do San Franciska, kde se měla uzavřít mírová smlouva s Japonskem.

V létě jsem trávil dovolenou v Jičíně. Chodili jsme vášnivě na houby, neboť jičínské okolí je houbařský kraj. Jednou jsme se chtěli vypravit někam autobusem, ale dostal jsem takové bolesti, že jsem nemohl ani chodit. Rychle jsem odjel do Prahy a musel být operován. Jako vyslanec jsem měl nárok na ošetření ve státním sanatoriu. Vedoucím lékařem Sanopsu byl tehdy můj starý známý a přítel, vynikající lékař Max Winternitz, jeden z nejlepších kardiologů v Československu, který byl také v emigraci v Anglii. Po operaci na mne na ministerstvu velice naléhali, abych se doléčil v klidu, že mě proto pošlou do zvláštní léčebny státního sanatoria do Tater, což se také stalo. Pobyl jsem tam tři týdny.

Mezitím proběhla 31. července oslava padesátin Rudolfa Slánského. Václav Kopecký vyplnil svým bezvýhradným chvalozpěvem celou stranu Rudého práva a Klement Gottwald vyznamenal oslavence řádem, pro tuto příležitost zavedeným. Sotva o šest týdnů později přinesly tytéž noviny rozhodnutí, kterým se Slánský s odvoláním na vážné chyby v práci generálního tajemníka sesazuje z funkce a je jmenován náměstkem předsedy vlády.

Na ministerstvo jsem se vrátil 4. října a hned jsem byl povolán k Širokému. Ten mi oznámil, že politbyro se rozhodlo, že už nemám jet do Švédska, ale že mám dostat profesuru na filozofické fakultě, jak jsem o to žádal. Ještě mi přikázal, abych šel na švédské velvyslanectví v Praze a tam jim zalhal, že jsem požádal o uvolnění z diplomatických služeb ze zdravotních důvodů, což jsem učinil a dodnes si to vyčítám. Švédové přesto věděli, kolik uhodilo.

Začal jsem učit na filozofické fakultě a vedl jsem seminář o moderní německé literatuře. Stále jsem však formálně zůstával ve svazku ministerstva zahraničí a řízení k mému jmenování profesorem nebralo konce. O vysvětlení jsem chtěl požádat Václava Kopeckého, který vyřizoval školní agendu na svém ministerstvu informací. Na mé přání o rozhovor se mi dostalo pozvání na pozdní odpolední hodinu. Obvykle totiž přijímal nevyřízené prosebníky v podvečer všechny najednou. Tentokrát jsem byl v Kopeckého pracovně přijat se zástupcem rozhlasu. Při takových příležitostech se Kopecký choval téměř jako šachový velmistr. Nechal každého návštěvníka přednést jeho věc, poté rozvinul nějaké chytlavé téma a proměnil audienci v zajímavé povídání. Upozornil jsem ho, že formality mého jmenování na fakultě i na ministerstvu školství už byly uzavřeny, chybí jen podpis prezidenta, a že už vedu dva semináře na germanistice. Vzal to na vědomí a chystal se po svém, žoviálně jako vždy, téma rozvinout a řečené věci přehodnotit a zřetelně pronesl: „Jako Šling...“ Najednou zmlkl a ztuhl. Trvalo snad celou minutu, než se znovu rozmluvil. Zčervenal a něco zakoktal. Později mi došlo proč. Jeho chování prozradilo, že věděl, co mě čeká.

Když jsem byl 12. prosince 1951 zatčen, chyběl na mém jmenovacím dekretu jen Gottwaldův podpis. Bylo to přesně na den 9 let po mé oxfordské promoci na Master of Letters, která se konala 12. prosince 1942.

Kromě toho jsem se snažil vyřešit bytový problém. Rodina žila v Jičíně, já v Praze v hotelu. Svůj pražský byt jsem před odchodem do Izraele dal k dispozici ministerstvu zahraničí, proto ministerstvo uznalo, že je jeho povinností mi byt najít. Určili mi byt ve vile na Ořechovce. Když to ale měl schválit národní výbor, řekla příslušná referentka, že byt potřebuje pro někoho jiného, že mi ho nedá a postavila si hlavu. Dělal jsem, co jsem mohl, šel jsem dokonce za svým starým známým primátorem Vackem, za vedoucím kádrového oddělení ministerstva zahraničí, obrátil jsem se na ústřední sekretariát strany, odtamtud mě poslali na pražský kraj. Příslušný referent byl Milan Weiner, v roce 1968 působil jako novinář, vynikající novinář. Měl pro mě velké pochopení, dělal, co mohl, chodil jsem tam urgovat každý týden, nic se nedělo.

23. listopadu 1951 byl zatčen Slánský. 3. prosince jsem byl v předsednictvu shromáždění v Lucerně, kde delegace spisovatelů podávala zprávu o své cestě do Sovětského svazu. 5. prosince jsem měl přednášku v Ostravě, své poslední veřejné vystoupení, dnes si už nevzpomenu, jaké měla téma, a 6. prosince se konalo zasedání ústředního výboru komunistické strany v Praze, kde Gottwald podával zprávu o odhalení protistátního spiknutí vedeného Rudolfem Slánským. Heda Borková, s kterou jsem se znal už z doby předválečné, mě pozvala, abych ten večer přišel k nim, že tam bude Štoll a Taufer, který se zúčastnil zasedání ústředního výboru, a že se o tom bude mluvit. Heda byla manželkou náměstkyně ministra zahraničních věcí. Vlastimil Borek byl český anarchista a člen skupiny, která se roku 1921 připojila ke komunistické straně. Po válce se Heda nedokázala přenést přes smrt svého jediného syna, který za války seskočil padákem někde v Polsku a beze stopy zmizel. Heda po něm nepřestávala pátrat. Její manžel jí v tom nijak nebránil, třebaže dobře věděl, jak je to beznadějné. U Hedy Borkové jsem onoho prosincového večera poprvé slyšel označení „trockisticko-sionistické spiknutí“. Ale na veřejnost se nedostalo, že na té schůzi vystoupil ministr Vác-

lav Kopecký s velkou řečí o sionismu. Poznamenal jsem: „Proboha, to jsou přece antisemitské...“ A v té chvíli se ke mně Taufer otočil kosým pohledem – stal jsem se z kamaráda někým, na koho je třeba hledět s podezřením.

V noci jsme se s Taufrem vraceli tehdejší Stalinovou, později Vinohradskou třídou, a Taufer se předváděl, jako by byl četník. Když rozveselená mládež pohodila na ulici prázdné lahve, hned začal s výhružkami a kázáním o pořádku. Už tehdy jsem měl pocit, že mu ulice patří. Na rozloučenou mi nakonec podal ruku, byla extrémně chladná. Nemohl jsem tehdy tušit, že jsem právě potrásl rukou člověku, který bude redigovat propagandistický text o Slánského procesu, ve kterém mi také věnuje místo. A nikdy bych si byl nepomyslel, že právě on se bude podílet na kampani proti mně. Po mém zatčení se Marta obrátila na různé lidi o pomoc – také na něj. Taufer byl jediný, který ji přijal, ale využil rozhovoru s ní, aby ji celý čas přesvědčoval, že jsem skutečný zločinec.

12. prosince 1951 jsem šel urgovat svou bytovou záležitost na pražský kraj, tam mi sám pražský městský sekretář Krutina, pozdější ministr zemědělství, řekl, že oni nemohou nic dělat a že mou záležitost vrátili ústřednímu sekretariátu, abych se obrátil tam. Asi ve dvě hodiny jsem velmi deprimovaný šel z Hyberské ulice pěšky do hotelu Esplanade. Měl jsem domluveno se svým přítelem Pavlem Eislerem, že pro mne přijde v půl páté a půjdeme spolu do kina. V Praze tehdy dávali slavný italský film „Zloděj kol“. Můj pokoj v Esplanadu byl laciný, situovaný do dvora. Únavou a depresí jsem usnul v křesle. Probudil jsem se a šel se omýt, nebyly ještě čtyři hodiny, a někdo zaklepal na dveře. Pomyslel jsem si, že Pavel přišel dřív, než jsme se smluvili. Otevřel jsem, tam stáli tři maníci, o jejichž profesi nemohlo být pochyb, a vystrašený ředitel hotelu. „Jste Eduard Goldstücker, narozený...“ tehdy a tehdy, tam a tam, „...tak jste zatčen.“

Vyvedli mě zadním východem, aby nebylo v hotelu pozdvižení, tam čekal malý tudor, nasedli jsme. Jeden chlap zůstal hned

v mém pokoji a ukradl, co se dalo. A ti dva mě posadili mezi sebe do vozu a jeli se mnou a se šoférem přes Prahu nahoru do Dejvic. Stmívalo se a město působilo chmurně, zasmušile. Projeli jsme kolem Prašného mostu, a když jsme byli na úrovni Hradu, dali mi na oči černé brýle z plechu s poznámkou, že asi vím, kam jedeme, ale že je to předepsáno. Nevěděl jsem, kam jedeme, nevěděl jsem nic o Ruzyni. (Viděl jsem ty budovy cestou na letiště, ale netušil jsem, co se v nich skrývá.) Trvalo dlouho, než jsem zjistil, kde jsem, dlouho. Až jednou při výslechu, když mě referent postavil blízko okna, jsem naproti viděl nádraží s nápisem Ruzyně.

Vůz zastavil. Vystoupili jsme a vedli mě po schodech někam dolů. Pak se naše kroky rozléhaly chodbou a za sebou jsme uslyšeli zaklapnout těžké dveře. Sundali mi brýle a přede mnou stálo několik vězeňských dozorců. Tam jsem se svlékl do naha, osprchovali mě, prohlédli mi celé tělo, všechny tělesné otvory a dali mi ten mundúr, který jsem pak nosil celých 18 měsíců vyšetřovací vazby. Sestával z dlouhých spodků, z plstěných bačkor a z pytlavinových kalhot, košile a blůzy přes hlavu. Ty pytlavinové kalhoty neměly pásek, takže se musely držet, a ten, kdo je měl na sobě, rozhodně nemohl utíkat. Bačkory neměly patu, při běhu by spadly. Prádlo se vyměňovalo každých deset dní nebo tak. Bylo 12. prosince a zima, strčili mě do přízemní skutečně ledové cely. Postel byla přes den ve zdi, v noci bylo ve zdi sedátko a stoleček. Okno takové, aby se sice dalo otevřít, ale aby nebylo vidět ven. Cela o rozloze 4 x 2 metry, v rohu záchod s vodou. V noci byla příšerná zima, předpis byl, že se musí spát tváří ke dveřím a ruce musejí být na dece. Když se člověk ve spánku otočil, nevěda o tom, tak byl probuzen bachařem; bachaři tam chodili možná každých 40 vteřin a dívali se špehýrkou. Nosili tlusté plstěné bačkory, aby nebylo slyšet kroky. Prostě zásada byla: okamžikem zatčení je přerušeno veškeré spojení zatčeného s jeho dosavadním světem. Je mu vnucen úplně nový svět a v tom musí existovat.

Snad už za půl hodiny po tom, co jsem se dostal na celu, si pro mne přišli k výslechu. To se odehrálo následovně: venku před dveřmi celý visel ručník, bachař otevřel celu, hodil mi ručník, já jsem si musel zavázat oči a pak mě vedl k výtahu, výtahem jsme jeli do nějakého vyššího poschodí, napočítal jsem páté, a zase chodbou poslepu až do kanceláře vyslychajícího. Tam mi nařídili, abych si odvázel ručník. Stál jsem v rohu kanceláře, kde bylo trojúhelníkové dřevěné sedátko a po obou stranách železná kola ve zdi na pouta. Za psacím stolem seděl důstojník a kolem něho stáli čtyři nebo pět mladých poručíků, tak zvaných referentů. Ten, který seděl, se jmenoval Vladimír Kohoutek, tehdy kapitán, velitel vyšetřování bývalých pracovníků ministerstva zahraničí, postava velmi zajímavá pro romanopisce, protože za první republiky byl četníkem, který se zúčastnil potlačování dělnických demonstrací nezaměstnaných na Ostravsku. Pak ho gestapo vy-cvičilo podle svých potřeb a nakonec i KGB. Svým způsobem byl inteligentní, bystrý. Dělal toho hodného, který se člověku ve-mlouval, argumentoval. Jakmile jsem dosedl, zeptal jsem se, proč jsem zatčen. Podle zákona mi oni měli oznámit důvod zat-čení. Kohoutek se na mě usmál a řekl: „Přece to nebudeme říkat my vám. To řeknete vy nám. Ale nemyslete si, že jste tady na tý-den nebo na měsíc nebo na rok. A nemyslete si, že z vás nedosta-neme, co budeme chtít dostat. A nemyslete si, že nějakou hla-dovkou něco vyřídíte, protože vás budeme živit násilím, a to není příjemné.“ A tak to začalo.

Už před mým zatčením se objevovaly různé náznaky, že se kolem mne něco děje; ty jsem ovšem nechápal správně, protože mě vů-bec nenapadlo, že bych měl být zatčen. Ani ve snu jsem neměl nějakou neloajální myšlenku. Přijel jsem do Prahy a zase jednou se konala prověrka členů strany. V každém odboru ministerstva dělala místní stranická organizace prověrky svých členů. Já jsem spadal do politického oddělení a tam už byli samí noví lidé, mla-dí, ostří hoši, kteří prošli určitým školením. Hovořilo se o mé

činnosti a všechno bylo v pořádku. A když už se mělo hlasovat o konečném usnesení, najednou se přihlásil jeden z těch hochů a řekl, že je tu na mne stížnost. Jeden z mých spolupracovníků z Tel Avivu si stěžoval, že jsem se na vyslanectví oddával karba-nu. Byl to onen kolega, který se se mnou loučil se slzami v očích. A ten člověk si stěžoval, že jsem se oddával karbanu! Velmi jsem se podivil, když mi tu stížnost předložili, a řekl jsem, že to je ob-jednaná záležitost. Pak jsem pozoroval, že ti mladí hoši se mě za-čínají stranit, že mě začínají pomlouvati. Mému příteli řekl jeden z nich: „Ty se moc kamarádíš s tím Goldstückerem, on má tako-vý buržoazní zvyky, vždycky má bílý kapesník v kapsičce.“

Celá naše tragédie měla přesně daný scénář. Jak už jsem se zmínil, první princip, který právně ustanovil Vyšinskij a který byl přijat v revolučním Rusku, stanovoval, že k tomu, aby byl od-souzen, stačí doznání obviněného. Druhá zásada byla zacházet se zatčeným jako se zločincem od samého začátku, prostě pře-svědčit ho všemi prostředky o tom, že je zločinec. Dezorientovat ho, odseknout od světa, ve kterém dosud žil, a předkládat mu ne-existentjící skutečnosti, aby ztratil orientaci a byl co nejpoddajněj-ším nástrojem v rukou vyšetřovatelů. Ilustrací může být způsob, jakým mi oznámili, že jsem vyloučen ze strany. Byl jsem poprvé předveden ke Kohoutkovi obklopenému jeho důstojníky, když se otevřely dveře a vstoupil velitel celé Ruzyně, tehdy major Doubek, podíval se na mne a říká: „Vy jste se vetřel do strany a neodvažujte se brát její jméno do své špinavé huby.“ To byl způsob, jakým mi bylo oznámeno, že jsem byl vyloučen ze strany. V okamžiku zatče-ní jsem byl exkomunikován, protože jakmile byl někdo zatčen, znamenalo to, že se stává zločincem.

V prvních dnech mě vyšetřovali 24 hodin denně a střídali se u mne tři referenti po osmihodinových šichtách. Nespal jsem ně-kolik dní, několik nocí, až do úplného fyzického i psychického vyčerpání. Byli ke mně hrubí, demonstrovali, že jsou ochotni kdykoliv sáhnout k násilným činům, ale nebili mne. Když jsem mnohem později v roce 1957 svědčil v procesu proti již zmíněné-

mu Kohoutkovi a šefovi celé Ruzyně Doubkovi, tak Doubek prohlásil: „No vidíte, jak se naše metody vyvíjely, už jsme nepotřebovali fyzické násilí.“ Stačilo mučení duševní. Duševními mukami jsem procházel celou tu dobu, co jsem tam byl, celých 18 měsíců naprosté izolace od světa. Za těch 18 měsíců jsem neviděl nikoho kromě bachařů. Kdyby mě byli zatkli nepřátelé, tak jsem se bránil do posledního dechu. Ale když mě dala zavřít vlastní strana, vyrazila mi zbraň z ruky. Po osvobození jsem četl psychoanalytické pojednání o přiznáních v „show“ procesech. Tam byla stanovena jasná diagnóza – identifikace s agresorem. Musel jsem se z té identifikace emancipovat strašně mučivým způsobem po celou dobu svého pobytu tam. Jednalo se o proces přeměny občana Goldstückera na zločince Goldstückera.

Ze začátku jsem měl tři referenty, kteří se střídali, potom přišel Vlastimil Volkán, můj hlavní referent, který mě měl až do procesu. Volkán bylo jeho pravé jméno. Tento vyučený instalatér nikdy neříkal pravdu, ani když se zmýlil. Malý, s hrubými rysy ve tváři a překotnými pohyby. Stejně jako Nekolný i on prodělal rychlokurs, přeškolení na novou profesi. Když mu někdo vytkl v protokolu pravopisné chyby, nechal si je mnou opravit a mstil se prudkou agresivitou. A pěstoval holuby. Během mého pobytu ve vyšetřovací vazbě se ukázaly první náznaky určité dekadence u těchto hochů – vyšetřovatelů. Chovali akvarijní rybičky, vyprávěli si o nich a mezi sebou si je vyměňovali. Jiní se bavili o filatelii a kvetla tu výměna sběratelských kousků. V průběhu osmnácti měsíců denního kontaktu vzniklo mezi námi – v této neuvěřitelné situaci – něco jako osobní vztah. Volkán byl například lakomý. Každý výplatní den vyložil přede mne na stůl ostentativně svou výplatu, rozdělil ji na dvě poloviny, jednu uložil do otevřené přihrádky v aktovce a druhou do skryté kapsy. Mnul si ruce a pochvaloval si: „Druhou polovinu nesmí moje žena vidět.“ Pečlivě si vedl knihu přesčasů a zprávy o mých výsledcích psal před mýma očima. Aby byl každé ráno včas v práci a nemusel cestovat přes

celé město do vzdálené Ruzyně, přespával ve volných celách. Tento fakt dával k dobrému ještě po letech, kdy zakotvil na úřadu městské části Prahy 6. V šedesátých letech byl poslancem na Praze 6. Netuším, podle jakých kritérií státní bezpečnost vybírala své lidi, ale vybírala dobře. Volkán by musel v jakékoli jiné profesi zkrachovat, zde však mohla jeho neoblomnost a tupost jen kvést.

„Vyšetřování“ směřovalo k tomu, abych zapadl do jejich schématu, totiž že jsem byl spojkou ve špionážní činnosti Slánského se Zilliacusem. A dělali všechno, abych jim do toho zapadl, což trvalo do dubna. Jednou na jaře jsme byli konfrontováni se Slánským. Konfrontace vypadala následovně. Musel jsem se mu dívat do očí a odříkat z paměti naučený protokol. Šlo o pověstný dopis Zilliacuse adresovaný Fierlingerovi. Tento dopis mi neustále strkali pod nos, až se stal něčím jako halucinací. Druhé konfrontace se účastnil London a Geminder. Gemindera jsem tehdy viděl naposledy. Úkol Londona byl podobný jako můj. Geminder byl tehdy apatický a dosvědčoval, co po něm chtěli. Slánský se ještě bránil, ale pak ho zlomili. Musel vědět, že je-li člověk v jeho postavení zatčen pro protistátní činnost, nemůže z toho vyjít jinak než na šibenici.

Nejdřív mě připravovali jako jednoho z obžalovaných v procesu s protistátním centrem, ale těsně před procesem mi sdělili, že mám vystoupit jako svědek, nikoliv jako obžalovaný. Zřejmě proto, že jsem měl příliš nízkou funkci, čtrnáct obžalovaných zastávalo funkce od náměstků ministra výš. Měl jsem tedy vystoupit jako svědek. Sestavili protokol a do poslední chvíle ho měnili podle toho, jak se měnila politická situace. Protokol jsem se musel naučit nazpaměť. Dali mi na to čas a pak mě na cele zkoušeli.

20. listopadu mě odvezli z Ruzyně na Pankrác v antonu rozděleném přepážkami na maličké cely. Kolik lidí celkem vezou a které, jsem mohl jen hádat. Později jsem se dověděl, že nás snad mělo být 14. Vytáhli mě z toho tmavého vozu, rozhlédl jsem se a vidím na střeše vojáka s těžkým kulometem. Pro jistotu,

kdyby snad nastaly nějaké komplikace. Nás svědky posadili na chodbu, kde jsme čekali. Pak jsem byl předveden do soudní síně a odříkal své svědectví, seděl tam jen Slánský, tehdy už věděl, že je konec. Odvezli mě zpátky do Ruzyně a začali znovu vyšetřovat, teď připravovali „můj“ proces. Sestavili spikleneckou skupinu čtyř lidí, skupinu čtyř bývalých diplomatů – Goldstückera, Richarda Slánského (bratra Rudolfa Slánského), Pavla Kavana a Karla Dufka, kterou jsem měl vést.

Celých 18 měsíců jsem byl na samotce. Psací potřeby jsme neměli, nesměli jsme je mít. Když jsem dostal povolení napsat rodině 20 řádků nejvýše jednou za měsíc, tak jsem je psal u referenta v jeho kanceláři. Pero jsem musel hned odevzdat. Na skříňce umístěné mimo celu visel ručník, kterým mi zavazovali oči, v ní byl kartáček na zuby, hřeben, zubní pasta a mýdlo. Pokud jde o stravu, měl jsem štěstí, protože jsem malý jedlík. Ale po odsouzení, na Pankráci, jsem už byl ve stavu, kdy jsem nemohl jíst a hodně jsem zhubl.

Několik týdnů po zatčení jsem dostal první knihu. Distribuce knih se prováděla tak, že po chodbě jel bachař, který tlačil vozík s knihami, otevřel okénko cely a strčil dovnitř první knihu, která mu padla do ruky. Tu knihu člověk přečetl první den. Druhý den si ještě četl pasáže, které ho zaujaly, třetí den se podíval už jen na nějaké nadpisy či kapitoly. Pak už tam kniha jen tak ležela, dokud se bachaři neuráčilo znovu jet chodbou, knihu si vyžádat a strčit místo ní jinou. Takže například čtyřsvazkové dílo Maxima Gorkého *Klim Samgin* jsem začal číst od třetího svazku. Pak druhý, čtvrtý a nakonec první. Mimo chodem, je to hrozně nudné dílo, schematické, bolševik má vždycy pravdu. Zapamatoval jsem si a často mi přichází na mysl líčení, jak se kluci klouzali na ledě a lidé tam jezdili na bruslích. Najednou se led na jednom místě prolomil a jeden chlapec spadl do vody. A lidé se seběhli a koukali a potom někdo řekl: „Byl tady vůbec nějaký chlapec?“

Četl jsem prakticky veškerou sovětskou literaturu v té době přeloženou do češtiny, což bylo velice poučné, protože člověk získal představu o strašně chudém životě sovětského občana. Totiž ty knížky, které jsme dostávali, byly buď přidělené do vězeňské knihovny jako spolehlivé, to znamená sovětská literatura všeho druhu, nebo zabavené knihy. Já jsem například dostal krásný český překlad slavné knihy od Agricoly o hutnictví a hornictví, kterou jsem přečetl, prostudoval, prohlédl všechny krásné dřevoryty. To bylo potěšení. Pak jsem dostal maďarsky psaný velký svazek dějin výtvarného umění. To někomu zabavili. Opět pro mne velmi hezká četba, protože takhle vcelku, v souvislostech jsem o výtvarném umění, především o malířství, nikdy předtím nečetl. V Leopoldově jsem v dílnách lidem, kteří se mnou pracovali u jednoho pracovního stolu, začal přednášet dějiny malířství. A měl jsem to nejděčnější publikum, jaké si přednášející může přát. Když se to rozneslo, tak chodili lidé i od jiných stolů k tomu našemu poslouchat.

Budili nás v šest ráno a v deset večer jsme chodili spát. Tři čtyři hodiny trvaly výslechy, jednu knihu jsem měl deset, čtrnáct dní, tak co mohl člověk dělat šestnáct hodin? Úplně sám? Nakonec mě zachránila matematika. Protože jsem neměl papír ani pero, začal jsem si v mysli opakovat matematiku, kterou jsme probírali na střední škole. A začal jsem si obnovovat odvozování vzorců, například v trigonometrii. Trigonometrické funkce, sinus, kosinus, tangens, kotangens. Vypočítávat, jaké jsou proporce stran trojúhelníku o třiceti, šedesáti atd. stupních. Vypočítávat přesný číselný výraz trigonometrických funkcí daného úhlu. Moc jsem si vyhrál s pravouhlým trojúhelníkem, s Pythagorovou větou, s poměrem čísel tři, čtyři, pět. Tři na druhou je devět, čtyři na druhou je šestnáct, dohromady dvacet pět, čili pět na druhou. Pak jsem přešel k analytické geometrii. Odvozoval jsem si vzorce přímek, trojúhelníků, průsečíků, potom kruhu. Řešil jsem v hlavě rovnice. Krátil jsem, co se krátit dalo na obou stranách, eliminoval, sčítal atd., až se příklad zjednodušil na základ-

ní vzorec. Třeba elipsy. Jakmile jsem měl vzorec, dával jsem si příklady všeho druhu. Všechno v hlavě. Předpokládalo to takový stupeň koncentrace, kterého člověk, aspoň já, mimo vězeňskou samotku není schopen. Pokusil jsem se potom něco podobného zopakovat, ale neúspěšně. To šlo jedině v oné zoufalé koncentraci, která mě spolu s matematikou chránila před nervovým zhroucením.

Zatklí mě v prosinci a první procházku po vězeňském dvoře mi dovolili v červenci 1952, po více než půl roce, přičemž i tam mě Volkán podváděl, protože měl předepsáno mě vodit po prázdném dvoře (nesměl jsem se s nikým vidět) půl hodiny a vždycky mi zalhal, že to už je půl hodiny, ovšem viděl jsem na hodinách, že uplynulo jen 20 minut.

Velmi brzy, po několika prvních měsících, mi bylo jasné, kam referenti vedou výslechy a co chtějí. Dopracovával jsem se k tomu krok za krokem a zaplatil jsem za každé poučení trpké školné, ale pak mi bylo jasné, že to je všechno lež a podvod. Navíc organizovaná Rusy, kteří zůstávali v pozadí. Otázky, které mi referenti kladli, dostávali denně a pocházely od ruských expertů. Volkán mi například položil otázku: „Co jste dělal do odjezdu do Londýna?“ Což je špatný překlad z ruštiny. Když jsem se o mnoho let později na ulici sešel s Kohoutkem, který byl mezitím odsouzen a amnestován, řekl: „Co jsem mohl dělat? Musel jsem počítat s tím, že každé slovo, které s vámi vyměním, je někde odposloucháváno. A já se svou minulostí jsem si musel dávat zvláštní pozor.“

Můj proces začal 26. května. Na protokolu, který se stále měnil, zůstalo datum 11. března 1953, to znamená, že ani to datum nebylo pravdivé. Jakmile byl protokol hotov, byl jsem předveden před předsedu Nejvyššího soudu. Soudce Jaroslav Novák byl starý pán, soudil už od roku 1924 a jeho podpis nese většina nejtěžších rozsudků z 50. let. Novák byl nenápadný, mluvil úředně a nezajímavě jako právo samo, a tak i přihlížel popravám svých obětí. Svou kariéru začal jako národní demokrat a vrcholem

i koncem jeho kariéry byly procesy, kterými prokázal věrnost lidově-demokratickému zřízení. Novák přijel do Ruzyně, byl jsem před něj předveden a on mi přečetl obžalovací spis, který jsem nesměl dostat do ruky. Samozřejmě za přítomnosti důstojníka StB. Tehdy jsem se dověděl, že jsem obžalován z velezrady, ze špionáže, ze spiknutí proti ústavě atd. Prostě byl jsem obžalován ze čtyř bodů a myslím, že na tři z nich byl kvalifikován trest smrti.

Zákon předepisoval, že i takoví delikventi, jako jsem já, musí mít obhájce. Měl jsem si tedy vybrat obhájce. Samozřejmě že mi ho vybrali oni, doktora Bartoše, vedoucího advokátního poradny v Praze, bývalého národního socialistu. Přijel do Ruzyně, zase jsem byl k němu předveden za přítomnosti Volkána, takže ani s obhájcem jsem nemohl mluvit o samotě. Můj obhájce mi dal jednu jedinou právníckou radu, abych před soudem neužíval sprostého jazyka. Byl to tentýž obhájce, kterého měl Slánský. A soudu předsedal pan Novák stejně jako při Slánského procesu. Prokurátor Josef Urválek vedl výslech a měl závěrečnou řeč, v níž žádal trest smrti, jinak žalobu zastupoval jeho zástupce. Mimochodem, nikdy jsem neviděl svůj obžalovací spis, ten mi pan Novák přečetl a pak jsem jeho obsah slyšel ještě jednou, u soudu. Stejně tak i rozsudek a osvobozovací rozsudek. Musel jsem čekat až do roku 1963, kdy mi po kategorických urgencích na generální prokuratuře vydali opis osvobozovacího rozsudku.

Přelíčení se odehrálo podle předem připraveného schématu, nejdříve jsme byli předvedeni všichni čtyři, byla přečtena obžaloba, pak ti tři spoluobžalovaní odešli, já jsem zůstal jako vedoucí celé spiklenecké skupiny a byl jsem vyslýchán. Všichni se drželi předepsaného textu, kromě jedné výjimky – generální prokurátor mi vzkázal, že kromě otázek uvedených v protokolu, které jsem se naučil nazpaměť, mi položí ještě jednu otázku, abych se doznal, že jsem vstoupil do komunistické strany z kariéristických důvodů. Měl jsem pocit, že pohár přetekl, a řekl jsem si, že dál nejdu, žádné další ústupky dělat nebudu. Zeptal se mě: „Vstoupil

jste do strany z kariéristických důvodů?“ Chvilí jsem počkal a pak jsem odpověděl: „Když já jsem vstupoval do strany,“ to já jsem mu zdůraznil, „tak se tam ještě nechodilo z kariéristických důvodů.“ Načež se zarazil a po chvíli úplně nelogicky řekl: „No ale potom.“

Prokurátor mi navrhl trest smrti, žádal tedy výměru nejvyššího trestu. Můj obhájce vstal a začal svou obhajobu touto klasicou větou, kterou jsem si zapamatoval: „Pro mého klienta je navrhován nejvyšší trest. A není pochybnosti, že si ho zaslouží.“ Potom poukázal na to, že existuje jakýsi paragraf, který dovoluje v případě, že nejde o vůdce spiknutí, vyměřit nižší trest a že na ten paragraf poukazuje. Přelíčení trvalo od rána a když byly asi čtyři hodiny odpoledne, předseda nejvyššího soudu vstal a řekl, že uzavírá přelíčení, že soud se odebere k poradě o rozsudku, který bude vyhlášen příští den v devět hodin ráno. Měl jsem sedmáct hodin, abych se vyrovnal s tím, že v devět ráno budu odsouzen k smrti a za týden pověšen.

Ale kupodivu jsem byl v naprosto euforickém stavu, přišli ke mně všichni vedoucí toho ruzyňského StB, Doubek, Kohoutek, Volkán. Doktor Sommer mi nabídl nějaké prášky na uklidnění. Odmítl jsem je a vyprávěl jim nějaký vtíp: „A víte vy vůbec, co je to šibeniční humor? Tady ho máte.“ Zůstal jsem přes noc na Pankráci a protože mi byl navrhován trest smrti, spal se mnou v cele bachař. Lůžko měl v otevřených dveřích cely. Když jsem se uprostřed noci probudil a chtěl si zapálit cigaretu, tak vyskočil a hned mi dal cigaretu a oheň, jen abych si nic neudělal. Té noci jsem byl velmi klidný. Divím se, když si na to vzpomenu. Neměl jsem žádné potíže při představě, že budu odsouzen na smrt. Především jsem toužil mít už všechno za sebou. Jednou během těch 18 měsíců výslechů se mi stalo, že jsem ztratil trpělivost a řekl jsem referentovi: „Tak jestli nedáte pokoj, já všechno odvolám.“ Načež on to hned ohlásil a druhý den se objevil Doubek, nejvyšší šéf jako zosobněné fatum, a pohrozil mi: „Žádné takové žertíky.“ Naznačil, že kdybych něco takového udělal, bude moje rodina trpět.

Druhý den ráno jsem byl odsouzen na doživotí. Řekl jsem si: „Tak dokud je hlava na krku, je naděje.“ Richard Slánský a já jsme dostali doživotí, Kavan a Dufek 25 let. Myslím, že výše trestů souvisela se Stalinovou smrtí. Kdyby Stalin a Gottwald nezemřeli, tak jsem z toho živ nevyšel. Možná že měli zatím rozsudků smrti dost v tom strašlivém československém monstrprocesu, byl to nejkrutější, nejbrutálnější ze všech procesů s „vnitřním nepřítelem“ v lidově demokratických zemích.

V Leopoldově mi jeden policista z Kladna, který tam byl už od února, vyprávěl, jak v noci z 3. na 4. prosince 1952 seděl v pankrácké věznici blízko popraviště a přes záchod slyšel jak odsouzení na smrt volali: „Nejsem žádný zrádce!“ „Ať žije Stalin!“

Pak už byl vynesena jen jeden rozsudek smrti. V roce 1954 byl popraven Osvald Závodský, na jehož smrti zřejmě trvali Rusové. Patřil ke skupině španělských interbrigadistů, s nimiž jsem se stýkal, zejména po válce v Paříži. Tyto styky mi při mém procesu „přitížily“. Když jsem přijel roku 1944 na velvyslanectví do Paříže, sídlil v budově velvyslanectví československý odbojový komitét, který se tam usídlil, jakmile Němci vyklidili Paříž. Výbor sestával výhradně z bývalých španěláků, kteří přežili válku ve Francii a zúčastnili se francouzského odboje. Někteří z nich byli ještě v koncentračních táborech, například Artur London v Mauthausenu a Osvald Závodský v Buchenwaldu. Vrátili se do osvobozené Paříže. Začal jsem s nimi úzce spolupracovat, i nadále měli kancelář na velvyslanectví. Po osvobození vydala československá vláda výzvu k českým a slovenským emigrantům ve Francii, kterých tam bylo několik tisíc, aby se vrátili domů. V rámci repatriací jsem se zasadil o to, aby se tito odbojáři dostali co nejdříve do Československa. Při procesu jsem byl obviněn, že jsem z Paříže do Československa pašoval trockistickou skupinu španěláků.

Byl jsem odsouzen čtyři dny před svými 40. narozeninami, čili jsem od své strany a svého státu dostal k narozeninám dárek do-

životního trestu. Marta se vůbec nedověděla o procesu, ačkoliv měla právo tam být. Byla náhodou v Praze u přátel a ráno si v Rudém právu přečetla zprávu, že jsem byl odsouzen na doživotí. Vymohla si mimořádnou návštěvu v den mých narozenin.

Zavedli nás do místnosti, kde byly obrovské železné mříže a přes ty mříže jsme směli spolu mluvit. Je k neuvěření, co jsme si řekli jako první věc po těch 18 měsících a odsouzení. „Naše stanovisko ke straně se nezměnilo.“ Dnes se tomu směju, ale v tehdejší situaci to znamenalo více než prázdnu ideologickou formulku nebo nepoučitelnost. To znamená, že proces deziluze nebyl dokonán, nešel dál. Základní orientace zůstala stejná. Vytvořil jsem si teorii, podle které jsme se ocitli ve slepé uličce, ze které musíme nyní vyjít tím správným směrem. My, ne „oni“. A tak se otevřela možnost „návratu“. A ještě něco: tato zvláštní věta po našem prvním setkání byla především ukázkou naší soudržnosti. Prožitek vězení měl pro mne dalekosáhlý důsledek, jímž bylo rozhodnutí, že pokud se z toho dostanu, což vůbec nebylo jasné, budu se napříště řídit jen vlastním rozumem a zkušeností.

Neměl jsem nejmenší tušení, že v březnu zemřeli Stalin a Gottwald. Jen jsem věděl, že v březnu najednou vyšetřování asi na tři dny ustalo. Až ve své cele jsem slyšel zpívat Internacionálu, to znamená, že se konala velká schůze zaměstnanců. Ale nic jsem nevěděl. Když jsem byl odsouzen, převedli mě podzemními chodbami od soudu do pankrácké věznice, do nejvyššího, nejbezpečnějšího poschodí, kde jsme se přes chodbu dívali na cely odsouzených na smrt. Strčili mě do cely, kde byli dva vězni, a teprve ti mi řekli o Stalinově a Gottwaldově smrti. Byli to první lidé, s nimiž jsem po 18 měsících mluvil. Jeden se jmenoval Josef Vlasatý, starší člověk z Prahy, který byl národněsocialistickým odborovým funkcionářem, takový prostý, ale velmi poctivý člověk, bělovlasý, který byl za styky s národněsocialistickou emigrací odsouzen na smrt. Jedenáct měsíců ho drželi v celách smrti a každý

den čekal na popravu. Až po jedenácti měsících mu řekli, že mu rozsudek změnili na doživotí. Takové zacházení zanechalo stopy na jeho psychice. Ještě několikrát jsem ho viděl v Leopoldově. Zemřel ve vězení. Druhý v té cele se jmenoval Richard, příjmení jsem zapomněl. Byl to mladší člověk, který měl jen jedno oko. Byl odsouzen za pašování čehosi z východního Německa na 15 let. Dostal se na Jáchymovsko do uranových dolů, odkud se pokusil utéct. Pokus o útěk z jáchymovských dolů, byť nepovedený, se automaticky považoval za špionáž. Utekl, schovával se dva dny a když si myslel, že už je na německém území, lehl si a usnul. Když se probudil, byl obklíčen našimi estébáky s puškami a psy, ještě jednou se pokusil utéct, střelili na něj a vystřelili mu oko. Chytili ho a odsoudili na dalších 16 let, takže si měl odsedět 31 let. Tak to byli moji dva společníci. Když jsem jim řekl, že jsem komunista, koukali na mě jako na exotické zvíře. Nejprve jsem nevěřil, že Stalin i Gottwald jsou po smrti. Brzy jsem se ale od Richarda naučil Morseovu abecedu a nechal si zprávu potvrdit i od jiných. S Josefem Vlasatým jsme jednou v neděli odpoledne v naší cele zdálky zaslechli kutálku. A Josef Vlasatý se strašně rozplakal, protože mu to připomnělo domov. Mezitím jsme na Pankráci prožili měnovou reformu. Byla vyhlášena 30. května 1953 s platností od následujícího dne. Měli jsme bachaře, který se jednou za týden chodil zeptat, kdo si co objedná, například mýdlo a zubní pastu, sušenky a podobně. V sobotu před vyhlášením reformy přišel rozdávat, co si kdo objednal, a mně dal zubní pastu a mýdlo. Ohradil jsem se, že jsem si nic neobjednal. Ujistil mě, že ano. A už dál se mnou nemluvil. Tušil nebo věděl, že se něco chystá, tak abych o těch pár korun, které jsem tam měl, asi 20 korun, nepřišel, objednal to za mě.

Na Pankráci jsem byl od konce května asi do 11. července. Pak mě spolu s dalšími eskortovali do Leopoldova. Nejdřív nás soustředili v tranzitní cele. Byla to velká místnost a sešel jsem se tam s mnoha lidmi. Po dlouhé době jsem zase mluvil s jinými lidmi než s mými dvěma spoluvězni. Mezi nimi byl i Richard Slán-

ský. Tam jsme přespali a druhý den nás nahnali do autobusu a než jsem odešel, zahlédl jsem kus novin, Rudého práva. Vzal jsem ten kus novin, protože jsem noviny téměř dva roky nečetl, a náhodou tam byla zpráva z Moskvy, datovaná 4. července, že Berija byl zatčen. Vezli nás přes celé Čechy a Moravu do Ilavy. Tam otevřeli celu, která se hemžila spleť lidských údů. A do toho nás nacpali, plný autobus. Takže tam nebylo možno se ani pohnout a my jsme tam měli strávit noc. Mezi lidmi byla i velká skupina nacistů, které někam vezli. A ten, co mi byl nejbližší, se mě německy zeptal: „Prosím vás, máme strach, že nás vezou do Ruska. Je to možné?“ Tak jsem ho uklidnil, že pokud vím, vězně si necháváme na území našeho státu. A přitom jsem si uvědomil, že já vlastně nevím, co tento stát ještě smí nebo může. V noci jsme téměř nespali. Druhý den ráno nás postavili do řady na dvoře ilavské věznice a přijel autobus a s ním takový slovenský bachař, který se cítil pánem a teď prováděl třídní boj. Prohlédl si nás, jak jsme tam stáli, a kdo měl nějaký městský oblek nebo brýle na nose, byl podle něj buržuj a těm ukázal svůj třídní bojový postoj tím, že jim na transport z Ilavy do Leopoldova spoutal ruce, mezi jinými Richardu Slánskému a mně. To byla moje první pouta v životě. Takto spoutání jsme přijeli k obrovské pevnosti. Vjeli jsme do hlubokého vjezdu a autobus zastavil před velkými vraty, nad kterými prosvítal latinský nápis. „Dokončeno v roce 1667.“ Obrátil jsem se k Richardu Slánskému: „Ten nápis je jako v Dantově pekle. Podívej... Zanechte všech nadějí...“ Byli jsme v Leopoldově.

5. Leopoldov a Jáchymov

Leopoldov leží na západním Slovensku, blízko Trnavy. Nese jméno rakouského císaře a byl vybudován na obranu proti Turkům. Je to velká stavba hvězdicovitého tvaru uprostřed táhlé a pochmurné roviny. Už za rakousko-uherského panování byl Leopoldov přeměněn na věznici. Prošlulosti však nabyt až v padesátých letech. A jelikož byl považován za nejbezpečnější zařízení v Československu, odpykávali si tam trest vězni s nejvyššími tresty.

Jako první věc nás ostříhali dohola. Zpočátku jsme byli se Slánským v jedné cele na samotkách, což byly cely pro dva lidi, umístěné v jedné tříposchodové budově. Tam jsem strávil nejvíce času z těch téměř dvou let, které jsem si odseděl v Leopoldově. Kromě toho tam byly společné ubytovny, kde jsem také krátkou dobu bydlel. Na jedné cele nás bylo i 46 – velká dlouhá místnost, postel vedle postele a pár stolů.

Po několika dnech izolace nás jednoho rána odkomandovali do dílen. Do sálu, kde stály stoly a lavice, nahnali asi 70 vězňů. První prací bylo vyrábět povřísla pro samovazy. Člověk dostal motouz nařezaný na určitou předepsanou délku a dřívka s dvěma otvory. Ten motouz jsme měli protáhnout otvory v dřívku a zavázat na uzel. Měli jsme samozřejmě předepsanou normu. Kdo ji splnil, dostal mzdu. Kdo nesplnil, dostal pouze tzv. kapesné – celých 40 haléřů denně! A jelikož norma byla stanovena tak, aby ji mohli splnit jen mimořádní štrébři, byli jsme vykořisťováni jako v nejhorsších tzv. sweat shops někde na Dálném východě, 40 haléřů denně za osmihodinovou práci.

Za celotýdenní kapesné jsme si mohli koupit jeden balík slovenského „fajkového“ tabáku, to je nejhorší tabák, jaký si lze představit, a jedny cigaretové papírky a zápalky. Ten tabák byl

zabalený v hnědém papíře a skládal se z úplně zčernalých tabákových listů a stonků. Prvním úkolem bylo dostat ven stonky. Za druhé podržet tabák pod vodovodem, omýt ho z toho nejhoršího a vysušit. A pak se z něj kroutily cigarety. Zabiják. Když mě to nezabilo, tak už nic. Nakonec jsem kouřil půlky. Měl jsem špičku a kouřil jsem půlky.

V dílně jsem seděl u stolu se třemi staršími pány. Mukly, vězni. Jeden byl penzionovaný četník Samšeňák, který sloužil taky na Oravě a v Kubíně. Druhý byl páter „vyklouz“, který se místo knězem stal obecním úředníkem v kterémsi západočeském městě. A třetí byl starý legionář, plukovník, velmi jemný a poctivý člověk, Václavek. S těmi starci jsem pracoval. Četníkovi bylo myslím 64 let a jeho syn, zatčený spolu s ním, si svůj trest odpykával na Jáchymovsku, otec o něm už dlouho neslyšel. Když jsem se dostal na Jáchymovsko, ptal jsem se na něj a dověděl se, že četníkova syna už dávno zastřelili. V dílně jsem začal spoluvězňům přednášet dějiny výtvarného umění.

V té době jsem se chtěl vzdát kouření, protože fajfkový tabák byl hrozný. Ale ten starý četník mi řekl: „Nedělej to. Ne tady. Až budeš venku, tak si to udělej, ale tady ne. Podívej, my už v životě nemáme žádné potěšení. Jedině ta cigareta, a ty se toho chceš dobrovolně vzdát?“

Neustále přicházely nové transporty odsouzců. Když se tam objevil nový příchozí s desetiletým trestem, tak se mu všichni smáli, jaký je greenhorn. Noví lidé, kteří v prvních dnech neměli ani halír, si nemohli koupit ani ten tabák. Jednou ráno jsem si v dílně všiml nováčků a jednoho, který seděl naproti mně – mladší člověk s nápadně modrýma očima a s vlasy dozrzava. Udělali jsme si přestávku, zapálil jsem si cigaretu a vidím, jak se na mne toužebně dívá. Tak jsem mu nabídl tabák a papírky, zapálil si. Zeptal jsem se, proč tam je. „Já mám tuberu,“ odpověděl. Podivil jsem se, že už i pro tuberu zavírají. Vysvětlil mi: „No, tu beru, tam beru, všude beru.“ Byl to zloděj. Zavřeli ho spolu se šéfem i komplici. Také jeho šéfa jsem poznal. Jmenoval se Ne-

svadba a byl to menší, starší, plešatý pán, ale velmi zvláštní osobnost. Vypadal jako penzionovaný úředník nebo vesnický farář, celkově dělal dobrý dojem.

Mezi mými spoluvězni byl jeden typický hanácký hospodář. Toho zavřeli nejspíš kvůli tomu, že nechtěl jít do družstva. Kulak. Postěžoval si mi: „Vždyť to je hrůza. Když k nám začali jezdit sovětští kolchozníci, přišli nás poučovat, jak dosahovat vysokých výnosů. Nás, k nimž se jejich tátové a dědečkové chodili učit!“ Na jaře 1955 jsme si poprvé směli předplatit noviny. Od roku 1951 do jara 1955 jsem nesměl číst noviny. Předplatil jsem si *Prácu*, deník slovenských odborů. A tam jsem se dočetl – kromě toho, že Chruščov odjel do Bělehradu a najednou byl Tito „daragoj to-váryšč“, už ne „krvavý pes imperialismu“ – o tom, jakých výsledků dosahuje sovětské zemědělství, a to jsem žasl. Průměrná dojivost krávy je 8 litrů mléka. Vždyť tolik dávala koza! A to si říkají mistři vysokých výnosů!

Jednoho dne přišel příkaz sepsat původní povolání těch asi 70 muklů, kteří v tu chvíli v dílně drali peří. A tento úkol vyšel na mne. Chodil jsem od jednoho k druhému a podle seznamu jsem zapisoval povolání. Přišel jsem k Nesvadbovi a zeptal jsem se: „Co mám zapsat tobě?“ Odpověděl: „Lupič z povolání.“ Namítl jsem, že to snad ani není ve státním katalogu zaměstnání, protože jsem si myslel, že žertuje. Trval na tom, abych to takto zapsal, protože tak je to ve všech jeho papírech. Pak mě jednoho dne požádal, jestli může jít se mnou na procházku, po práci jsme se totiž směli procházet po dvoře. Souhlasil jsem a on chodil se mnou tu půlhodinku a vykládal mi o svém životě. Několikrát utekl z vězení, dokonce jednou za časů první republiky z Pankráce, oblečen jako rada z ministerstva spravedlnosti. Ten pán totiž přišel navštívit věznici, ale ven vyšel Nesvadba, oblečený v šatech pana rady. Zcela vážně mi řekl: „Víš, já jsem vlastně uskutečňoval to, co vy hlásáte. Já jsem bohatým bral a chudým dával. Neexistoval zámek, který bych nedovedl otevřít, a neexistoval pes, kterého bych se bál.“ Ale mluvit se mnou chtěl hlavně proto, abych mu pomohl osvětlit problémy,

kteří ho zajímaly. Dupal nad bibli. Chtěl například vědět, jestli ten jezdec z Apokalypsy, ten nejhorší, je předpověď Ameriky.

Dočasně jsem také bydlel na velké cele pro 46 osob, kde to bývalí komunisté neměli vůbec lehké. Ostatní mě více méně bojkotovali. Ale bylo tam pár kluků, takových velmi fajn kluků, bývalých vedoucích funkcionářů skautu, kteří byli pozavíráni a odsouzeni k vysokým trestům jen proto, že skaut byl pokládán za nepřátelskou organizaci. Ti ke mně přišli, jestli bych jim mohl večer přednést něco o malířství nebo z literatury. Věděli, že jsem germanista. Měli někde schovaného Goethova *Fausta* ve Fischerově překladu jako největší vzácnost. Tak jsem řekl – dobře. A že si večer sedneme v cele kolem stolu a pohovoříme si. Ale když jsme toho dne vycházeli z dílny, přitočil se ke mně ten modrooký rusovlasý Karel s „tuberou“ a říká: „Prosím tě, dnes nepřednášej, protože se tě chystají zmlátit, až si sedneš k tomu stolu. Abys věděl, že zloději mají víc cti než ti političtí.“ Tak jsem si ke stolu nesedl, lehl jsem si do postele a oni se ke mně posadili. Byl to spíš rozhovor v soukromí než přednáška.

Jako dodatečný trest pro nás komunisty sloužilo, že nás strčili mezi naše „nepřátele“ všech odstínů, kteří nám vytýkali, že jsme pomáhali nastolit režim, který je zničil, potlačil, zavřel atd. Například přivezli do Leopoldova několik odsouzených lidí ze státní bezpečnosti z Bratislavy. Jeden z nich pracoval ve stejné dílně jako já. Jednoho dne přišla do dílny skupina mladých lidí, došli až k němu, pečlivě mu sundali brýle a pak ho začali mlátit a kopat hlava nehlava. Když jsem bydlel na velké cele, tak přivezli do Leopoldova okresního prokurátora, myslím z Valašského Meziříčí, a mezi vězni sedělo několik lidí, které odsoudil. Jakmile se objevil na dvoře, zmlátili ho. Před večerkou přišel do naší cely takový malý „starší seržant“, tehdy se hodnosti označovaly podle ruského způsobu, zamknout nás na noc. Nastoupili jsme v cele k večernímu apelu, on nás spočítal, všecko shledal v pořádku a potom řekl: „A keď budete chciť ešte niečo takého robiť, tak to robte tak, aby vás nik nevidel.“

Když jsem byl v Leopoldově asi tři měsíce, přišel jednoho rána během odchodu do práce bachař a vyzval mě, abych si vzal věci a šel s ním. Tak jsem si sebral věci a on mě dovedl k vratům a ven z vězení, pak mi spoutali ruce. Před bránou stála stará dodávka, tudor, která přijela z Ilavy. Vevnitř už seděli dva vězňové, spoutáni takovým zvláštním způsobem, který jsem nikdy předtím ani potom neviděl: měli jednu ruku vpředu, druhou vzadu řemenem spoutané tak, že nemohli hýbat rukama. Já jsem měl jen pouta na ruku. S námi si sedl jeden bachař a druhý řídil. Jeli jsme do Prahy. A cestou jsme začali vyprávět. Z těch dvou, co se mnou jeli, byl jeden velmi mladý, mohlo mu být dvaadvacet let, andělsky vypadající blondýn. Ten naznačil, že byl číšníkem v Nových Zámčích a že tam došlo k loupeži a někdo přišel o život. Ten druhý byl Rom z Oravy. Svým osobitým způsobem doznání i nedoznání vyprávěl, že se zúčastnil nějakého loupežného přepadení, při kterém došlo k vraždě. Hned jsem si vzpomněl na Oravu a na dětství, které jsem tam prožil. Najednou vůz zastavil a oba strážní vystoupili, přičemž jeden vždy hlídal otevřené dveře vozu. Šli se vymocit za hloh rostoucí u cesty, pod jabloně obalenou plody. Starší jen poznamenal: „Ty natrháme na zpáteční cestě.“ A jeli jsme dál, přes Jihlavu do Prahy. Ty dva vězně vezli na Pankrác k popravě a oni to tušili. Když jsme se na Pankráci loučili – mě vezli dál do Ruzyně – ten číšník říká: „Jsem velmi rád, že jsem se s vámi seznámil. Budu na vás myslet do poslední chvíle.“ Potom mě odvezli do Ruzyně a tam mě vyslychali kvůli jednomu známému z mládí. Jmenoval se Franz Hampl a odstěhoval se z Československa do NDR. V Berlíně připravovali nějaký velký proces, ke kterému naštěstí nedošlo, protože Ulbricht měl dost rozumu – věděl, že když s takovými procesy začne, tak mu půl východního Německa uteče. Ještě neměl berlínskou zeď. Vyslychal mě Volkán, ale seděl u toho příslušník STASI, který zřejmě česky rozuměl, ale neřekl ani slovo.

Franz Hampl byl německým komunistou z předválečných československých dob a jako takový žil s věčným Kainovým znamene-

ním. Za války emigroval do Anglie a pracoval v Československo-britském klubu přátelství. Vyznamenal se jako velmi agilní a obětavý pracovník. V Londýně jsem mu také byl, spolu s labouristickým poslancem Barnettem Strossem, za svědka na svatbě. Hamplovi se podařilo získat tohoto poslance pro československou věc. Společně se pak stali iniciátory akce „Růže pro Lidice“. Dali popud k pěstování vzácných růží a k jejich vysázení ve zničené vsi. Růže tam kvetou dodnes, jméno anglického iniciátora bylo pošpiněno a o Hamplovi dnes nikdo nic neví.

V Ruzyni mě nechali tři týdny. Seděl jsem v cele s jedním mladším člověkem. Byl velice deprimovaný a zoufalý. Dali jsme se do řeči a nakonec jsme si vyprávěli vtipy, moc jsme se spolu nasmáli. V roce 1968 jsem ho někde potkal a on na to vzpomínal, že jsem mu svým způsobem zachránil život. Po příjezdu do Ruzyně mi vzali všechno, co jsem měl, včetně cigaret. Dožadoval jsem se, aby mi cigarety vydali. Kohoutek mi řekl: „Tak dobře, já vám dám přidělit cigarety, ale tady mi podepíšete, že...“ Chtěl, abych se mu upsal. Odpověděl jsem „Nic nepodepíšu, a když mi nedáte moje cigarety, nemusím kouřit.“ Tehdy se mě Kohoutek zeptal, jak to v Leopoldově chodí. Vysvětlil jsem mu, že my, komunisté, máme dodatečný trest tím, že jsme vystavení stálému nebezpečí bití nebo zmrzačení nebo i smrti. A on se usmál tím svým způsobem a řekl: „Navrhoval jsem, aby lidé jako vy byli dáni do zvláštní menší věznice, měl jsem na mysli třeba Mladou Boleslav. Ale bylo rozhodnuto, že máte být dáni mezi ostatní vězně.“ Čili je jasné, že se o tom uvažovalo a že ten „dodatečný trest“ na nás uvalili zcela vědomě.

Týkalo se to například lékařské péče. Lékaři, kteří pečovali o vězně, byli z větší části sami vězni. Jeden z nich, bývalý vojenský lékař, důstojník ze západní armády, byl tak prudce naladěný proti mně, že mě odmítl léčit, když mě s ostatními přivedli do jeho ordinace. Zůstal jsem jako poslední a on odešel, aniž mě vyšetřil. A prohlásil, že kdyby mě dostal do rukou na pět minut bez dozoru, už víckrát bych nikomu neškodil. Nestačilo, že jsem byl

v jeho očích „ta svině, která pomáhala budovat tenhle režim“, vymysleli si na mě, že jsem v OSN prohlásil, že v Československu žádní političtí vězni nejsou. Samozřejmě, že jsem nikdy nic takového neřekl. V roce 1968 se mi ten lékař omluvil.

Čas od času mě vytáhli v Leopoldově z cely a vyslýchali. Poprvé došlo k takovému výslechu za velmi ominózních okolností. Spali jsme v cele s Richardem Slánským, bylo to v srpnu 1953. Kolem druhé hodiny v noci slyšíme, že se otevřela nejdřív železná vrata, potom mříže, které vedly do naší chodby, slyšíme kroky, několik párů bot. Zastavily se před našimi dveřmi, otevřela se cela a: „Goldstücker, pojďte sem.“ Vedli mě v úplné tmě, ven z vlastního vězení tunelem do domu, kde sídlila bezpečnost a bachaři. Čas celého výstupu, jejich chování a černočerná tma okolo působily velmi skličujícím dojmem. Mohli mě zde uprostřed noci beze všeho zastřelit, ani pes by po mně neštěkl. Vstoupili jsme do kanceláře, tam stál nějaký estébák v civilu, že chce vědět to a to o Vilému Novém. Vilém Nový byl zatčen už někdy v listopadu 1949 jako jeden z prvních zatčených československých komunistů. Nyní mě vyslýchali v roce 1953, tedy čtyři roky po jeho zatčení. „Co bych vám vykládal?“ zeptal jsem se. Načež ten chlap začal na mne vytahovat pistoli a rvát.

A pak se čas od času objevili estébáci, kteří mě vyslýchali kvůli lidem, které jsem znal. Vždy se jednalo o zatčené komunisty. Po osvobození jsem si dal dohromady, že v každém takovém případě šlo o lidi, které StB chtělo získat jako spolupracovníky a pravděpodobně získalo. Jednou se stalo, že přišel starší seržant z Nitry, protože Leopoldov podléhal prokuratuře v Nitře, a také se chtěl na něco zeptat. Nejprve začal zjišťovat moje osobní údaje. Zarazil se hned u jména: „Jak se jmenujete?“ Řekl jsem mu to. „A jak jste se jmenoval předtím?“ „Stejně.“ Rozčlil se: „Ale jděte, proč mi to neřeknete, proč lžete?“ Nakonec z něj vylezlo: „No, víte,“ znovu se zarazil, protože chtěl říct Židi, „všichni lidé vašeho druhu si měnili jména.“ To už jsem nevydržel a zasmál se: „To si opravdu myslíte, že bych si býval změnil jméno na Goldstücker?!“

V Leopoldově si odpykávali trest nejrůznější lidé, od nacistů přes příslušníky protektorátní vlády, všechny typy antikomunistů od roku 1945, příslušníci politických stran, které se komunistům nehodily, mnoho zemědělců, kteří byli zavřeni, protože nechtěli vstoupit do JZD, kněží, sportovci, vojáci, bývalí ministři, například náměstek předsedy vlády Ursini, bývalý ministr londýnské vlády Ján Lichner, který měl v Leopoldově na starosti psy – ty vlčáky, které vypouštěli každou noc, aby běhali kolem hradeb a vyli, čímž oživovali naše noci.

V leopoldovské věznici jsem si našel i přátele. Velmi přátelsky jsem se sblížil například se Silviem (Silvestrem) Braitem, katolickým myslitelem. Jako málokdo ztělesňoval Silvio Brait „melting pot“ Čech a starého Rakouska. Byl synem italského železničáře, za trest (protirakouskou činnost) přeloženého z Tyrol do Prahy. Rodiče mu brzy zemřeli a vychovávala ho česká služebná, přísná katolička. Tím předurčila jeho životní cestu. S církevní podporou studoval v Olomouci a ve Vídni, stal se kazatelem, překládal Tomáše Akvinského, vyučoval ortodoxii..., dokud ho jako agenta Vatikánu a velezrádce nezatkli. Mluvili jsme spolu o mnoha věcech, vážných i nevážných, naučil mě třeba slova písně *Santa Lucia*. Choval se velice důstojně. Víím, že roku 1955, krátce před 10. výročím osvobození, byli všichni cizinci, kteří se nacházeli v československých vězeních, posuzováni, zda by bylo možné je propustit. Braita si také zavolali a řekli mu: „Vy jste Ital. Když se prohlásíte za italského státního občana, můžete jít domů a budete dopraven do Itálie.“ A Brait prohlásil: „Ale, pánové, já jsem pětatřicet let svého života strávil v této zemi a v této zemi jsem působil. Cítím se s touto zemí spjat a raději zůstanu ve vězení.“ S narušeným zdravím ho v roce 1962 propustili. Dva roky nato zemřel.

Uprostřed leopoldovské pevnosti stála hala, malá továrna. V době mého věznění vyráběla tři čtyři malé součástky ke kulometům pro jednu zbrojovku na Moravě. Pracovalo tam asi 200 vězňů a kvůli slušné mzdě bylo výhodné dostat tam práci. Krátký

čas jsem tam pracoval v kanceláři. Měl jsem na starosti evidenci zaměstnanců. Každý den jsem každému zaměstnanému vězni vystavoval lístek, kterým pak vykázal odpracovanou šichtu. Za několik dní jsem znal všechna čísla nazpaměť, všech 200 zaměstnanců. Moje leopoldovské číslo bylo 1992. U „nás“ v kanceláři seděli významní hlinkovsko-tisovští funkcionáři. Ředitelem byl bývalý slovenský generál a také ostatní za války působili jako vysocí úředníci Slovenského štátu.

Kromě práce v hale a výroby povřísel jsme v Leopoldově vykonávali i další práce. Jednou nás poslali čistit několik vagonů zmrzlé mrkve. Pak někde shnil celý nákladní vlak cibule. Tak nám tu cibuli dali čistit. Ten hrozný pach cibule v uzavřené místnosti, kde se nevětralo! Pak nám dali drát peří. Stanovili normu, kolik deka peří za den musí každý mukl nadrat, a na konci každé šichty se to chodilo vážit. Samozřejmě že kluci do těch pytlů strkali různé těžké předměty, třeba kusy železa.

Jedním z prominentních leopoldovských vězňů byl Šaňo Mach, bývalý ministr vnitra Slovenského štátu. Vědělo se o něm, že má ohromný vliv a bachaři se staví do pozoru, když s ním přijdou do styku. Jednou v Leopoldově seděl také bývalý tajemník slovenské sionistické organizace, komunista. Stalo se, že ho transportovali do Bratislavy a náhodou se Šaňo Machem. A jak dojeli na předměstí Bratislavy, viděli na zdech a na plotech velké plakáty proti imperialismu a sionismu. A Šaňo Mach říká tomu bývalému tajemníkovi: „To my jsme dělali také, ale ne tak velkými písmeny.“

Zvláštní kapitolou vězeňského pobytu byl kontakt s rodinou. Směli jsme jednou za dva měsíce psát domů a jednou za pět měsíců mít návštěvu nejbližších příbuzných. Poprvé jsem Martu s dětmi viděl koncem léta 1953, nedlouho po mém převezení do Leopoldova. Ráno mi dozorce oznámil, že budu mít návštěvu, dal mi vyčištěný muklovský mundúr – ne ten děravý a roztrhaný, který jsme nosili každý den – a odvedl mě pod tmavou vstupní bránu. Před mříží, kde nebylo téměř vidět, mi bachař říká:

„A musíte stát nejmíň metr od mříže, protože když budete blíž, tak bude konec týdne návštěvy a každý další.“ Najednou jsem uviděl, že na druhé straně mříže stojí v té polotmě Marta s dětmi. Uprostřed návštěvy nás vězně najednou odvedli pryč a návštěvy odsunuli stranou – musela se totiž otevřít mříž a pak brána, protože autem vyjížděl velitel Leopoldova. A potom jsme se zase směli vrátit.

Návštěva měla trvat půl hodiny, ale čas zkrácený přerušením nám nikdo nenavrátil. Příští návštěva se už odehrála v místnosti k tomu zřízené, blízko brány. Byla to dlouhá místnost předělená přepážkou, ve vrchní části z dvojitého skla a ve výši úst s mezerou vyplněnou drátěnou sítí, a tou se mohlo mluvit. Vedle vězně, který měl návštěvu, stál vždycky bachař a dával pozor na každé slovo.

Dojet z Jičína do Leopoldova znamenalo dvoudenní cestování. Jednou v zimě, byly velké mrazy, přijela Marta sama a když jela zpátky, lokomotiva neměla páru, a tak strávila celou noc ve vlaku. Další návštěva byla uprostřed horkého léta a bachaři nechali návštěvy čekat hodiny před bránou pevnosti na prudkém slunci. Marta s dětmi tam stála asi šest hodin, bez stínu, bez možnosti si sednout. Helenka z toho dostala úžeh a vysoké horečky. Po každé návštěvě, třebaže se na ni člověk těšil sebevíc, následovala deprese. A trvalo dlouho, než ji člověk v tom nikterak pozitivním prostředí překonal.

V kanceláři jsem pracoval velmi krátce, když se rozhodlo, že tzv. prominenty zase izolují do samotek. A někdo měl geniální myšlenku, že do těch cel pro dva vždycky dají jednoho vysokého představitele církve a jednoho prominentního komunistu. Asi v naději, že se poperou a vzájemně se odpraví nebo něco takového. Byl jsem výjimkou, dostal jsem se do cely s bývalým generálním tajemníkem československé sociální demokracie před válkou, senátorem Dundrem, kterému bylo 75 let. Jako sedmdesátiletý byl v procesu s Horákovou odsouzen na 15 let. Vyprávěl mi zajímavé věci ze svého života a z dělnického hnutí. Například jak byl roku 1920 nebo 1921 s československou odborovou delegací v Sovět-

ském svazu. Po jednáních k němu tajně přišli nějací lidé a přemlouvali ho, aby pracoval pro ně. On to odmítl. Tak se nadobro rozešel s komunisty, protože v žádném případě nechtěl předstírat něco jiného, než co skutečně byl. A potom mi vyprávěl, jak se jako generální tajemník strany staral o to, aby strana měla své lidi všude, také ve státním aparátu předválečné republiky. Tak pomohl celé řadě členů své strany dostat se k policii. Jedním z nich byl Adolf Kolínský. Po osvobození v roce 1945 ho Kolínský vyhledal a přinesl mu hromadu papírů s tím, že je to rukopis Julia Fučíka. Dundr si to přečetl a rozhodl se rukopis předat komunistům. „Když mi pak kniha přišla do rukou, co z ní udělali, bylo něco úplně jiného, než co jsem četl,“ tvrdil.

V době, kdy jsem seděl s Dundrem v jedné cele, bylo to od ledna do konce května 1955, nám dvakrát pustili na chodbě rozhlas. Jednou to byl Širokého projev k volbám, podruhé tzv. doznání Bohumila Laušmana, které předstíralo, že Laušman se dobrovolně vrátil, dal se k dispozici československým úřadům, aby udělal něco užitečného pro vlast.

Ve vedlejší cele na jedné straně seděl biskup Vojtaššák s bývalým náměstkem ministra zahraničí Vavro Hajdů, na druhé straně Richard Slánský s biskupem řeckokatolické církve Gordičem, který později ve vězení zemřel. Ze samotek jsme směli chodit na procházku po dvoře. Mohli tam být pouze vězni z jednoho pochodí – komunisté a duchovní – a nesměli jsme mluvit s nikým jiným, než s partnerem, s nímž jsme se procházeli. Udržovaly se asi třímetrové odstupy. Jednou se stalo, že na nás dohlížel nový bachař, který toto nařízení neznal, navíc bylo náledí, tak jsme se naschvál promíchali, abychom mohli mluvit i s někým jiným. A já jsem se dostal do páru s biskupem Vojtaššákem. Byl to už starý pán, kolem osmdesátky, špatně viděl a velmi nejistě chodil po té zledovatělé zemi. Tak jsem ho vedl v podpaží a mluvili jsme spolu o Oravě. Vyprávěl jsem mu, že jsem v Trstené chodil do školy s jeho synovcem nebo prasynovcem: „Byl to fajn kluk z horské oravské vesnice.“ Asi ve dvanácti letech jsem byl na

Oravě svědkem slavnosti velkého bířmování. Přijel biskup spišský a rodák oravský – Vojštašák! Pamatuji se na obrovské přípravy, na slavobránu, kterou ve vsi postavili, ačkoliv tam nikdo na koni nejezdil. Biskup přijel kočárem a všechno, co mělo ruce a nohy, stálo ve špalíru podél silnice. Kočár na chvíli zastavil a já jsem pana biskupa zahlédl zblízka, z první řady. A ještě na něco jsem si vzpomněl. Na podobnou scénu: podpírám starého pána, provádím Chaima Weizmanna po jeho domě. Jaký rozdíl! Theatrum mundi! Nyní se tu prochází „agent sionismu“ v důvěrném rozhovoru s „agentem Vatikánu“.

Zajímavý byl jeden případ, který je symptomatický a stojí za zaznamenání. Mezi vězni, kteří byli přivezeni do Leopoldova, byl i Antonín Hašek, švagr Rudolfa Slánského. Působil v diplomatických službách, byl konzulem ve Švýcarsku. Samozřejmě byl zatčen, když začalo tažení proti Slánskému. Hašek byl jediný, který se buď skutečně zbláznil, anebo to výborně předstíral. Říkal: „Jakýpak soud? Vždyť vy nejste žádný soud. Já nejsem žádný zločinec. Já vás neuznávám, vy jste se zmocnili strany a předstíráte, že jste soud. A předstíráte, že já jsem zločinec, ačkoliv já jsem věrný člen strany.“ A vydržel to do samého konce. Když jsme se potkali v Leopoldově, v těch strašných muklovských uniformách, říká mi: „Edo, tebe jsem vždycky pokládal za charakterního člověka, a ty taky hraješ tu komedii?“ Já říkám: „Jakou komedii, Tondo?“ „Tady předstíráš, že jsi mukl, vždyť já vím, že tebe sem vozí a oblékají tě do těchhle šatů, abych viděl starého známého, aby mě zblbli. Já se zblbnout nedám.“ Já říkám: „Vždyť teď už můžeme číst noviny,“ bylo to v roce 1955, „podívej se na Rudé právo.“ Namítl: „To je blbost, že je Slánský oběšen, Slánský je generální tajemník v Praze. A Gottwald je prezident.“ Já říkám: „Tondo, ale vždyť Zápotocký je prezident. Když píšeš domů a dáváš známku na dopis, kdo je na ní?“ „To tisknou naschvál, aby mě zblbli. A to Rudý právo, to posílají taky z Prahy, aby mě zblbli.“ A takhle to vydržel do konce. Pustili ho a stal se z něj opět normální člověk.

Měl jsem příležitost se v Leopoldově spřátelit s předsedou posledního protektorátní vlády profesorem Jaroslavem Krejčím. Byl to výborný člověk, který neměl nic společného s fašismem. Řekl mi, že když za ním přišli, aby tu funkci převzal, učinil to jako „vědomou obětí pro český národ“. V Leopoldově byl velmi nemocen. Měl srdeční vadu a na tu také ve vězení zemřel.

Jedna budova v pevnosti byla vyhrazena pro starší a nemocné vězně. Jednou v neděli jsme se procházeli po dvoře a obyvatelé „starobince“ také někde poblíž, takže jsme na sebe viděli. Všiml si mě Rudolf Beran, bývalý předseda vlády, a vzkázal mi, že by velice rád se mnou mluvil. Ale příští neděli už ven nepřišel, protože byl nemocen a brzy na to zemřel. Jeho rodina žádala o vydání těla zemřelého, aby ho mohli pochovat, ale nedovolili jim to. Musel být pochován v Leopoldově na vězeňském hřbitově. Všichni zemřelí byli pochováni na vězeňském hřbitově, zašlém a pochmurném místě. Vrah vedle duchovního, zloděj vedle ministra spravedlnosti, nespočet hrobů, jen výjimečně označených jménem, většinou pouze číslem.

Mezi vězni byli i bývalí vysocí funkcionáři různých zakázaných stran, kteří se bavili tím, že na papíře sestavovali vládu, která bude nastolena, až nás Američané osvobodí. A když se jeden s druhým pohádal, tak ho ze seznamu škrtl a nahradil někým jiným. Myšlenka, že někdo z vězňů se může v budoucnosti stát vrchním představitelem státu, nebyla až tak zcestná. Dokazuje to kariéra Gustava Husáka, který si ve vězení odpykal devět let a kterého jsem v Leopoldově jednou zahlédl, aniž bychom spolu mluvili. Smysl celé politické hry, kterou však její protagonisté brali smrtelně vážně, byl čistě psychologický. Udržoval v lidích naději a dodával útěchu. Kromě toho se ve vězení vyskytovali lidé, kteří se přímo specializovali na útěchu spoluvězňů – všude vykládali, že do 14 dnů „to praskne“. Zejména jeden bývalý profesor vysoké školy zemědělské z Brna to říkal tak přesvědčivě, že si lidé k němu skutečně chodili pro útěchu. Jednou jsem udělal velkou chybu. Tomu bývalému četníkovi, Samšeňákovi,

když jednou přišel celý rozjařený, že teď to už určitě praskne, jsem řekl: „Prosím tě, nedej se takhle vodit za nos. Podívej se na skutečnost jaká je, i když je nepříjemná. To nepraskne za 14 dní. Takhle režim se udrží a s tím musíš počítat.“ Načež se tenhle starý ostřílený četník rozplakal, že mu beru to poslední – útěchu.

V neděli 28. května 1955 jsme z ničeho nic zaslechli silné hučení motorů před budovou a pak přišli dozorcí a za hlasitého řevu zotevřeli všechny cely: „Stěhujete se.“ Jedni zůstávají, druzí půjdou. Mně přikázali jít. Byl jsem zatčen v prosinci, v zimě, teď byl horký konec května a já si musel obléknout civilní šaty včetně zimníku, pak mi vrazili krabici, kterou jsem normálně měl pod postelí s tím málem, co jsem vlastnil. Nastoupili jsme do autobusu bez oken, který byl vevnitř rozdělen na malé celičky pro jednu osobu. Uvnitř každé bylo dřevěné sedátko a nic víc. Při nástupu do auta nás upozornili, že máme zakázáno mluvit nebo křičet, aby se nepoznalo, kdo další s námi cestuje. Dovnitř se vešlo 12 vězňů, dvakrát šest. Spoutali nám ruce železky, posadili každého zvlášť a zavřeli. V úplné tmě nás vezli přes celou republiku na Pankrác. V poslední době jsem začal mít bolesti v kříži, a protože jsem seděl celý den v horku na dřevěném sedátku, nemohl se hýbat a měl spoutané ruce, nemohl jsem téměř chodit, když mě přivezli na Pankrác. Sužovaly mě strašné bolesti v kříži. Ihned jsem hlásil, že potřebuji lékařskou pomoc, protože mě hrozně bolí noha a kulhám, ale marně. Druhý den nás odvedli do podzemních cel na Pankráci, které byly tou dobou, koncem května a začátkem června, skutečné lednice. Příšerná zima a na přikrytí jedna tenká deka. Cela, do které mě posadili, musela sloužit jako taková záchytná cela, pro mladé chuligány. Zdi byly popsané a pokreslené sprostými, pornografickými obrázky a nápisy a všude hrozná špína. První, co jsem udělal, bylo, že jsem si vyžádal kartáč, hadr a vodu a začal jsem mýt podlahu. Chlebem jsem odstranil malůvky na zdi. Na základě toho jsem dostal ještě jednu deku a neustále jsem žádal lékařskou pomoc. Asi za tři

dny přišel lékař a poslal mi pár aspirinů. I přesto jsem celých sedmáct dní, které jsem strávil v té cele, strašně trpěl bolestmi a zimou. Pak pro nás zase přišli: „Všecko ven.“ Posadili nás do autobusu a jeli jsme západním směrem s cílem cesty – věznice v Ostrově nad Ohří. Tam jsme přespali. Opět jsem hlásil, že jsem nemocen a že nemohu chodit. Marně. Rozvezli nás po jáchymovských pracovních táborech. Tři z nás přidělili do tábora Rovnost: básníka Josefa Kostohryze, španěláka Otu Hromádku a mne.

Tábor Rovnost sestával z dřevěných srubových chat, domků, ve kterých byly postele vedle sebe a nad sebou. Mně přidělili zadní postel, daleko ode dveří. Kdosi mi řekl, že na mne musejí dávat pozor, protože se mě chystají zabít. V prvních dnech někdo každou chvíli strčil hlavu do dveří a ptal se: „Ještě není studený?“ Tábor připomínal v jistém smyslu vesnici, jejímž středem procházela hlavní cesta. Na jejím konci stály latríny. První den šel tudy k latrínám Ota Hromádko, když ho nějaký mládenec v domnění, že jsem to já (Hromádko měl dlouhý židovský nos), chytil a strašlivě zmlátil. Za mne. Mí dobrovolní ochránci se brzy stali mými dobrými přáteli: syn bývalého československého diplomata a Tonda Fischer, starý československý voják, který strávil mnoho let v cizinecké legii, a také Václav Fafejta, bývalý výkupčí prasat někde v severozápadních Čechách.

Rozdíl mezi Leopoldovem a Rovností spočíval především v tom, že Leopoldov byl vězení pro odsouzené s vysokými tresty, kdežto Rovnost byla pracovní tábor. Když jsem byl přivezen na Rovnost, všichni mi říkali, jak jsem mrtvolně bledý, a v prvních dnech jsem tím byl nápadný. Přestože Rovnost byla ohrazena ostnatým drátem a vězemi, z nichž se střílelo, vězni se tam mohli volně pohybovat. Mohli být opálení sluncem, chodili do práce, vydělávali si a mohli i posílat rodinám něco ze svého výtěžku. Každému vězni vyměřili vysokou částku, kterou dlužil státu za ubytování a stravu ve vězení a za náklady procesu. Mně po odsouzení vyměřili, že dlužím státu přes 14 tisíc korun. Jednomu

mému příteli také určili takovou fantastickou sumu a velitel věz-nice se ho ptal, jak to chce zaplatit. A on řekl: „Já nic nemám. Zaplatím, když budu mít, jestli budu mít.“ Ten velitel zapsal: „Eventuál zaplatí, keď bude mať.“ Jakmile si vězeň něco vydělal, hned mu určitou částku strhli na splacení toho dluhu. Část mzdy šla na konto vězně, část na splátku dluhu a co zbylo, dostala ro-dina. Moje rodina dostala pár korun, když jsem krátkou dobu pracoval v Leopoldově v hale. Na Rovnosti to bylo mnohem svo-bodnější. Člověk se mohl pohybovat po celé „vesnici“, byla tam i kantýna, kde se dalo nakupovat. Osazenstvo takového pracov-ního tábora, na Jáchymovsku jich bylo několik, bylo disponibil-ní. Když někdo přestal být užitečný, byl nahrazen jiným, protože „zásoba“ byla dost velká a stále se doplňovala. Vedení uranových dolů bylo v rukou Rusů, ruských inženýrů, a každý týden jezdily vlaky a odvážely rudu do Sovětského svazu, každý vagón se so-větskou vojenskou hlídkou vyzbrojenou samopalem.

Když jsme na Rovnost přijeli, nechali nás nováčky nastoupit a velitel tábora se nás každého jednotlivě ptal na výši trestu. U mne se zastavil, změřil si mě a řekl: „No jo, vy máte doživotí.“ Opravil jsem ho, že na základě amnestie, která byla vyhlášena k 10. výročí konce války, mi byl trest snížen na 25 let. „To je to samý,“ pohodil hlavou.

Stále jsem se necítil dobře, až jsem už vůbec nemohl chodit. Lezl jsem doslova po čtyřech. Nemohl jsem delší dobu sedět ani stát. Hlásil jsem se na marodku hned, jak jsem přišel na Rov-nost. Jako nově příchozí jsem byl předveden před estébáckého šéflékaře pro jáchymovské doly. Tento major býval pravicový me-dik, který mě znal ze studentských bojů ve 30. letech. Jakmile jsem vešel, postavil si mě hned u dveří do pozoru a zeptal se: „To jste vy, co se angažoval ve studentském hnutí?“ Přitakal jsem. Neřekl už nic, jen něco napsal do mého spisu červenou tužkou. Dostal jsem injekci a nebyl uznán za nemocného. Naopak, určili mě k práci na dole. Nejdřív mě zařadili do tzv. třídírny rudy. Ru-da se vozila z dolu na vozících, které musely projít zkouškou na

obsah uranu v kamenině. Určovaly se tři kategorie, a co bylo pod nejnižší hranicí, vozilo se rovnou na haldu. Hornina s určitým obsahem uranu šla do třídírny. V třídírně bylo plno prachu, že bylo sotva vidět, čili ti, kdo tam pracovali, byli vystaveni radioak-tivitě bez jakýchkoliv ochranných prostředků. Roztříděný uran se ukládal do bedniček. Čím je uran v kamenině čistší, tím je těžší, specifická váha uranu je skoro třikrát vyšší než železa. Ta-ková bedýnka, když je v ní dobrá ruda, váží třeba i 90 kilogramů. To jsme museli zvedat, i já se svými bolestmi. Pak mě přeřadili na noční šichtu. Odvážel jsem vozíky z dolu k měření, dobrou rudu k třídírnám a kameninu na haldu. Vykonával jsem tedy vel-mi namáhavou fyzickou práci, dokud jsem se mohl pohybovat ji-nak než po čtyřech. Teprve tehdy mě vzali na marodku. Na ma-rodce byl lékařem člověk, který byl zatčen prostě pro nesouhlas s režimem, člověk masarykovského ražení, doktor Oto Zoufalý, který mi víceméně zachránil život a velmi obětavě se o mne sta-ral. Od něj jsem se dověděl, že ten šéflékař napsal do mého spi-su, že nesmím být uznán jako nemocný. Marodka byla malá, le-želo nás tam asi deset. Jednou se mě spoluvězni ptali, jaké to bylo v diplomatických službách. Ona totiž lidová představa di-plomata je, že si chodí po zábavách, má moc žen a já a pije, co srdce ráčí. Tak jsem jim vyprávěl o tom, jak jsem sloužil v Paříži. Velmi je to zaujalo a příští večer mě požádali, abych jim vyprávěl něco jiného. Tak jsem jim začal vyprávět obsah různých literár-ních děl, Goethova *Fausta* a Dostojevského *Idiota* a já nevím, co ještě. Tak se jim to líbilo, že pak čekali nedočkavě na večer, pro-tože to pro ně bylo, jako kdybych je přenesl ze světa vězení a ne-mocí někam, kde tyto problémy neexistovaly.

Jednoho dne pro mne z ničeho nic přijeli a odvezli mne do věz-nice v Ostrově nad Ohří. Uvedli mě do místnosti, kde stáli čtyři muži. Rozdělili se, dva si sedli za stůl proti mně a dva si sedli ne-nápadně do rohu místnosti. Ti, co seděli za stolem, mě vyzvali, abych jim řekl, jak to bylo s mým zatčením, přiznáním a odsouze-ním. Zeptal jsem se: „A pánové, chcete slyšet to, co bylo předlože-

no Nejvyššímu soudu, nebo chcete slyšet pravdu?“ Ujistili mě, že chtějí slyšet, jak to skutečně bylo. Tak jsem začal mluvit. Mluvil jsem celý den. Nevěděl jsem, že tehdy už Doubka a Kohoutka hodili přes palubu jako oběti, aby na sebe vzali odpovědnost za to svinstvo, které vedení komunistické strany provedlo, a že oba byli zatčeni. Také jsem netušil, že ti dva, co seděli proti mně za stolem, byli vojenští prokurátoři, kteří připravovali proces proti Doubkovi a Kohoutkovi, protože oba byli důstojníci a spadali tedy pod vojenskou prokuraturu. A ti dva, kteří se nezúčastnili jednání, byli, jak jsem se později dověděl, zástupci ústředního sekretariátu strany. Dělali si poznámky a nakonec mě velice důrazně požádali, abych o tom s nikým nemluvil, a že se ozvou. To bylo 26. července 1955. Zapamatoval jsem si to, protože to bylo na svatou Annu, na svátek naší Aničky. Odvezli mě zpátky na Rovnost a ještě nějaký čas jsem tam zůstal na marodce. Po čtyřech týdnech mě převezli do vězeňské nemocnice v Ostrově. Abych nemohl s nikým mluvit, tak mě úplně izolovali, vyklidili pro mne jednu vyšetřovnu a tam mě položili a zavřeli. Za celý den ke mně nikdo nepřišel, jen večer lékařská kontrola. Zůstal jsem tam čtyři týdny. Čtyři neděle na marodce na Rovnosti, čtyři neděle v Ostrově. Zkoušeli na mne různé triky, aby mě nachytali, že simuluji. Jednoho dne se otevřely dveře, vstoupili dva lidé a lékař, který mě měl na starosti, a vyzvali mě, abych vstal z postele. Udělal jsem to tak, že jsem se překulil na všechny čtyři. Když chtěli vidět, jak chodím, lezl jsem po čtyřech. V nemocnici v té době leželo několik známých muklů. Jeden z nich, Pavel Kavan, přišel k mému oknu a prohodili jsme spolu pár slov. Měl kvůli tomu velké nepříjemnosti. Několik slov jsem si přes dveře vyměnil i s Vavro Hajdů.

Moje bolesti postupně polevily natolik, že jsem mohl zase vstát a chodit. Proto mě v druhé polovině října odvezli zpátky na Rovnost, kam za mnou přijela Marta s dětmi na návštěvu. Ukázala mi dopis od Kopeckého, ve kterém soudruh ministr Martě radí, aby se obrátila na ministra vnitra s žádostí o přednostní přešetření mého případu.

11. listopadu ráno jsem vstal, umyl se, a vtom pro mě přijeli, abych všeho nechal a jel s nimi. Odvezli mě opět do vězení v Ostrově, tam jsem se musel převléknout do civilních šatů. Nechali mě čekat celý den, nevěděl jsem, co se děje. Až téměř v noci předjel autobus, spoutali nám ruce a vezli nás na Pankrác. I tentokrát mě vyvedli do nejvyššího poschodí, ale už ne tam, kde jsem seděl, nýbrž naproti, kde byly cely odsouzců k smrti. Tak jsem si řekl: „Přece jenom se rozhodli, že mě oddělají.“ Po dvou dnech mě předvedli dolů k sympatickému mladému kapitánovi, jmenoval se doktor Tomášek a byl to vojenský prokurátor, který se mne zeptal, co bych považoval za nejlepší dárek pro svou ženu k Vánocům. Odpověděl jsem: „Myslím, že by nejvíc uvítala, kdybyste jí pod stromeček položili mne.“ A on řekl: „Možná, že to tak dopadne.“ Vyložil mi, že čekali, až budu zase trochu pohyblivý, protože musejí připravit pro Nejvyšší soud podklady pro žalobu pro nelegálnost obvinění proti mně a na základě toho žádat zrušení rozsudku a osvobození vězně. Začali se mnou sepisovat nový protokol, podrobně zapisovali všechno, co jsem jim 26. července řekl. Kolem 20. listopadu bylo všechno sepsané. A pak mě odvedli do cely a tam mě nechali sedět a sedět a sedět.

Znalý vězeňských praktik jsem se pomocí akustických signálů brzy zkontaktoval s vězni z vedlejších cel: na jedné straně byl mladík z Jugoslávie, na druhé důstojník státní bezpečnosti. Poprosil jsem Jugoslávce, aby v případě svého propuštění ode mne pozdravoval Ivo Vejvodu, mého starého přítele, který byl, jak jsem se dověděl z novin, jmenován velvyslancem v Československu. Ale ještě dříve, než jsem mu sdělil své jméno, upozornil mě, že není právě opatrné takové údaje sdělovat morseovkou. Uznal jsem, že má pravdu a že já se nacházím ve stavu jisté euforie. Pozdrav však vyřídil. A když jsem se po letech s Vejvodou sešel, potvrdil: „Hned jsem si myslel, že jsi to byl ty.“

Seděl jsem až do 23. prosince. Kolem poledne otevřel bachař celu, hodil mi dopis od Marty a řekl: „Pojďte se mnou.“ Neměl jsem ani čas si ten dopis přečíst. K mému překvapení mě vedl

ven z vězeňské budovy k jiné budově. U dveří stál kapitán Tomášek a říká: „Tak vidíte, přece jsme to stihli. Gratuluji vám.“ Zavedl mě do kanceláře náměstka generálního prokurátora Švacha, což byl po čtyřech letech první člověk, který mě oslovil „pane Goldstückere“. Sdělil mi, že dopoledne zasedalo prezidium Nejvyššího soudu, téhož soudu, který mě dva a půl roku předtím odsoudil téměř k smrti, a dospělo k názoru, že žaloba proti mně byla protizákonná a jelikož jsem se nedopustil žádného trestného činu, nařídil soud okamžité propuštění. Dal mi takový kousek papíru, arch papíru, na kterém to stálo černé na bílém. K tomu podotkl: „Tady stojí okamžité propuštění, ale to víte, administrativní záležitosti, to může ještě nějaký čas trvat.“ Když jsem tuto větu uslyšel po čtyřech letech a jedenácti dnech vězení, lekl jsem se: „Co tím myslíte, nějaký čas? Co to je?“ Odpověděl: „Může to trvat ještě i dvě hodiny.“ A myslel to vážně.

Pak přivedli mé dva spoluodsouzené a spoluosvobozené, Kavana a Dufka. Ale Richarda Slánského si nechali ještě dva roky, protože to byl bratr tehdy ještě velezrádce Rudolfa Slánského. Vyřídili s námi nutné formalities, vrátili nám naše věci, pokud nebyly rozkradené. V dopise, který jsem ten den dostal, mi Marta sdělovala, že stráví vánoce u Eislerů v Praze na Smíchově. Byla zima, já jsem naštěstí měl zimník, ale Pavel Kavan byl zatčen v létě, tak se chudák klepal.

Nastoupili jsme do tramvaje a já se zeptal průvodčí, kolik stojí lístek. Myslela, že žertuji: „Přece víte, kolik stojí lístek, ne?“ Já říkám: „Nevím, řekněte mi to.“ „Šedesát haléřů.“ Tak jsem jel na Smíchov.

Zde kousek od Bertramky bydleli Eislerovi. Uplynulo hodně času od našeho plánovaného setkání s Pavlem v hotelu Esplanade. Už jako gymnazista vedl Pavel, původem Žid, skupinu levicově zaměřených spolužáků. Velmi jsme se spřátelili a toto přátelství se přeneslo také na jeho ženu Jean, dceru lorda Laytona. Pavel se po válce vrátil z anglické emigrace do Čech. Byl socialistou a Jean jeho přesvědčení sdílela. V 50. letech naštěstí ne-

musel do vězení, nýbrž k fréze do fabriky. Po letech mu bylo dovoleno vědecky pracovat. Než se však mohl naplno uplatnit jako ekonom, zabil ho ve švýcarských Alpách blesk.

Když jsem přišel na Černý vrch, byla úplná tma. Zazvonil jsem. „Kdo je tam?“ Poznal jsem Jean a říkám: „Eda.“ Než jsem to dořekl, měl jsem malého Johnyho kolem krku, skočil na mne a všichni mě objímali – Pavel, Jean, Johny, ale Marta s dětmi nikde. Vysvětlili mi, že Marta nepřijela, protože Helenka na poslední chvíli onemocněla a byla v nemocnici. Poslední vlak do Jičína už dávno odjel.

Pavel navrhl, že do Jičína zavoláme. Eislerovi však telefon neměli a Marta také ne. Šli jsme do vedlejšího domu, kde bydleli naši společní přátelé. Nadšené vítání se opakovalo. Napadlo mě zavolat Martě na výzvu do hotelu, který se v souladu s dobou jmenoval nejdřív Paříž, pak Hamburk a nyní Stalingrad, a poprosit portýra, aby došel do Čechovy ulice. Marta by byla čekala každý jiný telefonát než ten, který zazvonil. Byla tak rozčilená, že neustále do sluchátka opakovala, že špatně slyší. Celá bez sebe se pak zeptala: „A to tě pustili na svátky?“ „Ne na svátky, na pořád.“ Vysvětlil jsem jí, že mě rehabilitovali a že příští den přijedu prvním vlakem do Jičína.

V Jičíně sněžilo. Za bílého zimního dne vypadalo to malé barokní městečko jako vánoční pohlednice. Zde se všechno rychle rozkřikne. A Marta se o svou radost chtěla podělit s každým. Spěchala do nemocnice, kde jí slíbili, že Helenku další den propustí. Běžela nakoupit, a když se prodavač dověděl, že se vracím domů, přednostně ji obsloužil. Doma bylo uklizeno, ustrojený stromeček. Vánoce, které se dosud odvíjely smutně – v létě zemřela Martina matka – mohly být opravdovým svátkem.

Vlak měl zpoždění. Vystoupil jsem na jičínském nádraží, kde už čekali mí nejbližší. Marta a čtrnáctiletá Anna, úplná slečna. Brzy přišla z nemocnice Helenka a z Liberce přijel švagr Karel s rodinou. Radost neznala mezí. Druhý den jsme šli společně na hřbitov. Cestou jsme potkávali cizí lidi, kteří nás ostentativně

zdravili a na hřbitově mlčky ustupovali z cesty. Věděli, odkud přicházím a jak asi je těm, kteří tam ještě zůstávali.

Protože se blížila zima a pracovní tábor Rovnost se nacházel v nadmořské výšce nad tisíc metrů, objevovaly se tam první mrazíky už v listopadu. Spoluvězni mi obstarali velké plstěné holínky, říkali jsme jim „stalinky“. V těch jsem přijel domů a chodil po Jičíně. Později jsem se dověděl, že z jičínského sekretariátu KSC telefonovali na ústřední sekretariát, že se po Jičíně potlouká Goldstücker a jestli neutekl z vězení. Nebylo divu, protože o našem propuštění nebyl nikdo informován. Prokurátor Švach nám řekl: „My jsme udělali, co jsme mohli, teď záleží na tom, co udělá strana.“ Strana neudělala nic, ani svým funkcionářům neoznámila, o co se jedná.

Při propouštění nás prokurátor Švach upozornil, že s naším kádrovým materiálem nás nikdo nezaměstná a že nám prokuratura bude muset pomoci. Máme si rozmyslet, kde bychom chtěli působit. Řekl jsem rovnou, že bych chtěl přednášet na univerzitě.

6. Pražská germanistika

Náměstek generálního prokurátora Švach nás po Novém roce přijal a zahájil kroky nutné k tomu, abychom dostali zaměstnání. Na fakultě jsem byl zaměstnán s platností od 1. dubna 1956, ovšem spisy, které byly už před mým zatčením připraveny na jmenování řádným profesorem, se beze stopy ztratily. Na filozofickou fakultu jsem nastoupil jako zástupce docenta. A teprve po sedmi letech, když konečně Ústřední výbor komunistické strany směl projednávat procesy, jsem byl jmenován profesorem Karlovy univerzity. Až do roku 1963 mě stranické orgány považovaly za člověka, o němž se neví, jak to s ním dopadne – byl sice propuštěn, ale to ještě nic neznamenovalo. Můj nástup do úřadu byl ve skutečnosti nenápadný.

Při první návštěvě Prahy po propuštění jsem šel na ústřední sekretariát a tam jsem v podatelně odevzdal dopis adresovaný ústřednímu výboru, ve kterém jsem formálně oznamoval, že jsem byl propuštěn z vězení, plně rehabilitován a že na základě toho žádám, aby příslušným způsobem bylo revidováno mé vyloučení ze strany. Bylo to někdy v prvních dnech ledna a pak už jsem se o to nestaral. Až v březnu jsem mluvil s Pavlem Kavanem a dověděl se, že mi Květoslav Innemann z ústředního výboru KSC vzkazuje, abych za ním přišel. Byl jsem téměř okázale přijat. Poslal pro mne dolů do vrátnice svou spolupracovnici, která, stejně jako on, sehrála nehezkou úlohu při přípravě procesů. Uvedla mě k Innemannovi. Oznamil mi, že znovu prozkoumali do nejmenších podrobností celý můj život a celou mou činnost a na rozdíl od některých jiných soudruhů u mne nenašli naprosto nic, co by bylo porušením disciplíny nebo povinností člena strany a že moje legitimace se obnovuje. Vrátil mi všechny osobní průkazy, které mi zabavila Bezpečnost. Měl však jednu